

**İFADE EDİCİ DİL BECERİLERİ DEĞERLENDİRME ÖLÇEĞİNİN
GELİŞTİRİLMESİ: GEÇERLİK VE GÜVENİRLİK ÇALIŞMALARI**

Gülcihan Şahan Akpunar

YÜKSEK LİSANS TEZİ

İLKÖĞRETİM ANABİLİM DALI

GAZİ ÜNİVERSİTESİ

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

EYLÜL, 2019

TELİF HAKKI VE TEZ FOTOKOPİ İZİN FORMU

Bu tezin tüm hakları saklıdır. Kaynak göstermek koşuluyla tezin teslim tarihinden itibaren yirmi dört (24) ay sonra tezden fotokopi çekilebilir.

YAZARIN

Adı : Gülcihan

Soyadı : ŞAHAN AKPUNAR

Bölümü : Okul Öncesi Eğitimi

İmza :

Teslim Tarihi :

TEZİN

Türkçe Adı: İfade Edici Dil Becerileri Değerlendirme Ölçeğinin Geliştirilmesi: Geçerlik Ve Güvenirlik Çalışmaları

İngilizce Adı: Development of Expressive Language Skills Assessment Scale: Validity and Reliability Study

ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI

Tez yazma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyduğumu, yararlandığım tüm kaynakları kaynak gösterme ilkelerine uygun olarak kaynakçada belirttiğimi ve bu bölümler dışındaki tüm ifadelerin şahsıma ait olduğunu beyan ederim.

Yazar Adı Soyadı: Gülcihan ŞAHAN AKPUNAR

İmza:

JÜRİ ONAY SAYFASI

Gülcihan ŞAHAN AKPUNAR tarafından hazırlanan “Dil Gelişim Değerlendirme Ölçeğinin Geliştirilmesi: Geçerlik Ve Güvenirlik Çalışmaları” adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından oy birliği ile Gazi Üniversitesi İlköğretim Anabilim Dalı’nda Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Danışman: Doç. Dr. Gökhan DUMAN

Okul Öncesi Eğitim Anabilim Dalı, Gazi Üniversitesi

Başkan: Dr. Öğr. Üyesi Menekşe İBOZ

Üye: Dr. Öğr. Üyesi Gülhan BÜVEO

.....

.....
.....
.....

Tez Savunma Tarihi: 19/07/2019

Bu tezin Temel Eğitim Anabilim Dalı’nda Yüksek Lisans tezi olması için şartları yerine getirdiğini onaylıyorum.

Prof. Dr. Selma YEL

Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürü

.....

TEŞEKKÜR

Yüksek lisans eğitimim boyunca bilgi ve birikimleri ile çalışmamda bana destek olan, tecrübeleri ile yol gösteren değerli danışmanım Sayın Doç. Dr. Gökhan DUMAN'a, çalışmamın şekillenmesine ve ilerlemesine yardımcı olan değerli jüri üyelerim Dr. Öğr. Üyesi Menekşe BOZ ve Yrd. Doç. Dr. Gülhan GÜVEN'e, tüm hayatım boyunca onurlandırmak istediğim annem Neşe ŞAHAN, babam Oğuz ŞAHAN, kardeşlerim Zeynep ŞAHAN ve Muhammed Hamdi ŞAHAN'a, manevi destekleriyle beni hiçbir zaman yalnız bırakmayan sevgili eşim İlker AKPUNAR'a sonsuz teşekkürlerimi ve sevgilerimi sunarım.

İFADE EDİCİ DİL BECERİLERİ DEĞERLENDİRME ÖLÇEĞİNİN GELİŞTİRİLMESİ: GEÇERLİK VE GÜVENİRLİK ÇALIŞMALARI

(Yüksek Lisans Tezi)

Gülcihan Şahan Akpunar

GAZİ ÜNİVERSİTESİ

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

Eylül, 2019

ÖZ

Bu araştırma okul öncesi eğitime devam eden çocukların ifade edici dil becerilerini değerlendirme amacıyla geliştirilen ölçeğin geçerlik ve güvenirlik çalışmalarını yapma amacı ile hazırlanmıştır. Araştırma modeli tarama modelinde betimsel bir çalışmadır. Araştırmanın örneklemini 2018-2019 eğitim-öğretim yılında Ankara, Afyonkarahisar, Kahramanmaraş, Malatya ve Yozgat illerinde anaokulu ve anasınıfına devam eden 36-72 aylık 420 çocuk oluşturmuştur. Araştırmacı tarafından geliştirilen ifade edici dil becerileri ölçeği 50 madde, 5 alt boyut ve 20 başlıktan oluşmaktadır. Testin kapsam geçerliğine yönelik olarak on adet çocuk gelişimi, okul öncesi eğitim, psikoloji ve Türkçe alanlarından 10 uzmanın görüşünden faydalanılmıştır. Ölçeğin alt boyutları düzeyinde doğrulayıcı faktör analizi (DFA) yapılmıştır. Ölçek geliştirme sürecinde ölçek maddelerinden bir tanesi çıkarılarak ve iki madde birleştirilerek son hali verilmiştir. Puanlayıcılar arası güvenirliğin sağlanması amacı ile 15 çocuk üç uygulayıcı tarafından test edilmiştir. Uygulayıcılar arası güvenirliğin sağlanması üzerine araştırma verileri aynı üç uygulayıcı tarafından toplanmıştır. Toplanan verilerin analizinde SPSS-25 paket programı kullanılmıştır. Analiz sonuçları *İfade Edici Dil Becerileri Değerlendirme Ölçeği*'nin okul öncesi eğitim alan çocukların ifade edici dil becerilerinin ölçümü için geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı olduğunu göstermiştir.

Anahtar Kelimeler : Okul Öncesi Eğitim, İfade Edici Dil, Ölçek

Sayfa Adedi : 68

Danışman : Doç. Dr. Gökhan Duman

**DEVELOPMENT OF EXPRESSIVE LANGUAGE SKILLS
ASSESSMENT SCALE: VALIDITY AND RELIABILITY STUDY
(M.S. Thesis)**

Gülcihan Şahan Akpunar

GAZİ UNIVERSITY

GRADUATE SCHOOL OF EDUCATIONAL SCIENCES

September, 2019

ABSTRACT

The purpose of this study was to develop a scale appropriate for the children in early childhood that can be used to measure their expressive language skills. The research model is a descriptive study in the screening model. The sampling of the study consisted 420 preschool and kindergarten children at the age of 36-72 months-old and in the cities of Ankara, Afyonkarahisar, Kahramanmaraş, Malatya and Yozgat in the 2018-2019 academic year. The scale was established with 50 items, 5 sub-dimensions and 20 titles. The content validity was completed according to 10 experts in the area of child development, early childhood education, psychology and Turkish. Confirmatory factor analyses (CFA) was tested on the 5 sub-dimensions. In the process of scale development, one of the items was removed and two items were combined as one item. For the purpose of analyzing interrater reliability, 15 children were coded by 3 educator. After establishing interrater reliability, the rest of the data was collected by these 3 educators separately. Data was analyzed using SPSS-25. Results showed that *Expressive Language Skills Assessment Scale* is a valid and reliable assessment tool for assessing expressive language skills of children in early childhood education.

KeyWords : Early Childhood Education, Expressive Language, Scale
PageNumber : 68
Supervisor : Assoc. Prof. Dr. Gökhan DUMAN

İÇİNDEKİLER

TELİF HAKKI VE TEZ FOTOKOPİ İZİN FORMU	i
ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI.....	ii
JÜRİ ONAY SAYFASI.....	iii
TEŞEKKÜR.....	iv
ÖZ.....	v
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER.....	vii
TABLolar LİSTESİ.....	x
ŞEKİLLER LİSTESİ	xi
SİMGELER VE KISALTMALAR LİSTESİ.....	xii
BÖLÜM I.....	1
GİRİŞ	1
Araştırmanın Önemi	3
Araştırmanın Amacı.....	3
Araştırma Soruları	3
Araştırmanın Sınırlılıkları.....	3
Araştırmanın Varsayımları.....	3
BÖLÜM II	4
KURAMSAL TEMELLER.....	4
Gelişim Alanları	4
Bilişsel Gelişim	4
Jean Piaget’e Göre Bilişsel Gelişim ve Dönemleri	4
Duyusal-Motor Dönemi (0-2 yaş).....	4
İşlem Öncesi Dönem (2-7 yaş)	5
Somut İşlemler Dönemi (7-11 yaş).....	6
Soyut İşlemler Dönemi (11 yaş ve üzeri)	6

Dil Gelişimi.....	7
Fiziksel Gelişim.....	7
Motor Gelişim	8
Büyük Kas Motor Gelişimi	9
Küçük Kas Motor Beceriler	9
Sosyal Gelişim	9
Duygusal Gelişim	10
Dil Gelişim Kuramları.....	10
Davranışçı Kuram	10
Sosyal Öğrenme Kuramı.....	11
Bilişsel Kuram.....	11
Psikolinguistik Kuram	12
Dil Gelişim Dönemleri	12
Agulama.....	12
Ağlama 0-2 ay	13
Babıldama 2-4 ay.....	13
Mırıldanma Dönemi 4-6 ay	13
Mırıldanma Tekrarı Dönemi 6-12 ay	13
Tek Sözcük Dönemi (12- 18 ay)	14
Telgrafik Konuşma (18- 24 ay)	14
İlk Gramer Süreci (2-5 yaş)	15
Dil Gelişimini Değerlendirme	15
Diğer Dil Gelişim Ölçekleri.....	16
Türkçe Erken Dil Gelişim Testi (Tedil)	16
Türkçe İfade Edici Alıcı Dil (TİFALDİ) Testi	16
Peabody Resim Kelime Testi (PRKT).....	16
Marmara İlköğretime Hazır Oluş Ölçeği	16
Ankara Gelişim Tarama Envanteri	17
Boehm Okul Öncesi Temel Kavramlar Testi-3.....	17
Denver II Gelişimsel Tarama Testi	17
Descoedres Lügatçe Testi (DLT)	18
Gazi Erken Çocuk Gelişimi Değerlendirme Ölçeği	18
BÖLÜM III	19
YÖNTEM.....	19
Araştırma Modeli.....	19

Evren ve Örneklem	19
Veri Toplama Araçları	21
İfade Edici Dil Becerileri Değerlendirme Ölçeğinin Kapsam Geçerlik Süreci	21
İfade Edici Dil Becerileri Değerlendirme Ölçeğinin Yapı Geçerlik Süreci	23
Özeliklerini İfade Etme Alt Ölçeği	23
Dil Bilgisi Yapılarını Kullanma Alt Ölçeği	24
Cümleleri Tekrar Etme Alt Ölçeği	27
Görsel Materyalleri Okuma Alt Ölçeği	28
Dinlediklerine Uygun Yanıtlar Verme Alt Ölçeği	30
İfade Edici Dil Becerileri Değerlendirme Ölçeğinin Geneli	31
Verilerin Analizi	33
BÖLÜM IV	36
BULGULAR VE YORUM	36
Çocukların İfade Edici Dil Beceri Ne Düzeydedir?	36
Çocukların Cinsiyetlerine Göre İfade Edici Dil Becerileri Arasında Anlamlı Farklılık Var Mıdır?	38
Çocukların Yaşlarına Göre İfade Edici Dil Becerileri Arasında Anlamlı Farklılık Var Mıdır?	39
Çocukların İfade Edici Dil Becerileri Değerlendirme Ölçeğinin Geneli Ve Alt Faktörlerinden Aldıkları Puanlar Arasında İlişki Var Mıdır?	41
BÖLÜM V	44
SONUÇ VE TARTIŞMA	44
Öneriler	48
KAYNAKLAR	50

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1 Çocukların Demografik Özelliklerine İlişkin Frekans ve Yüzde Dağılımları	20
Tablo 2 Puanlayıcılar Arası Uyum İçin Kendall's <i>W</i> İstatistik Sonuçları	22
Tablo 3 Özelliklerini İfade Etme Alt Ölçeğine İlişkin Uyum İndeks Değerleri	24
Tablo 4 Dil Bilgisi Yapılarını Kullanma Alt Ölçeğine İlişkin Uyum İndeks Değerleri	26
Tablo 5 Cümleleri Tekrar Etme Alt Ölçeğine İlişkin Uyum İndeks Değerleri	28
Tablo 6 Görsel Materyalleri Okuma Alt Ölçeğine İlişkin Uyum İndeks Değerleri	29
Tablo 7 Dinlediklerine Uygun Yanıtlar Verme Alt Ölçeğine İlişkin Uyum İndeks Değerleri	31
Tablo 8 İfade Edici Dil Becerileri Değerlendirme Ölçeğinin Geneline İlişkin Uyum İndeks Değerleri	32
Tablo 9 İfade Edici Dil Becerileri Değerlendirme Ölçeğinin Alt Faktörleri ve Geneline İlişkin Puanlara Ait Kolmogorov-Smirnov <i>Z</i> Testi Sonuçları.....	34
Tablo 10 Çocukların İfade Edici Dil Becerileri Ölçeğinin Genel ve Alt Faktörlerine Ait Puan Dağılımlarına İlişkin Betimsel İstatistik Sonuçları	36
Tablo 11 Çocukların İfade Edici Dil Becerileri Ölçeğinin Alt Başlıklarına (20 Başlık) Ait Puan Dağılımlarına İlişkin Betimsel İstatistik Sonuçları	37
Tablo 12 Çocukların Cinsiyetlerine Göre İfade Edici Dil Becerileri Ölçeğinin Genel ve Alt Faktörlerine Ait Puanları Arasındaki Farklılığa İlişkin Mann-Whitney <i>U</i> Testi Sonuçları	38
Tablo 13 Çocukların Yaşlarına Göre İfade Edici Dil Becerileri Ölçeğinin Genel ve Alt Faktörlerine Ait Puanları Arasındaki Farklılığa İlişkin Kruskal-Wallis <i>H</i> Testi Sonuçları	39
Tablo 14 Çocukların İfade Edici Dil Becerileri Değerlendirme Ölçeğinin Genel ve Alt Faktörlerinden Aldıkları Puanlar Arasındaki İlişkiye Ait Spearman's Rho Korelasyon Analizi Sonuçları	41

ŞEKİLLER LİSTESİ

<i>Şekil 1.</i> Özelliklerini ifade etme alt ölçeği dfa modeli.....	23
<i>Şekil 2.</i> Dil bilgisi yapılarını kullanma alt ölçeği dfa modeli	25
<i>Şekil 3.</i> Cümleleri tekrar etme alt ölçeği dfa modeli.....	27
<i>Şekil 4.</i> Görsel materyalleri okuma alt ölçeği dfa modeli.....	29
<i>Şekil 5.</i> Dinlediklerine uygun yanıtlar verme alt ölçeği dfa modeli	30
<i>Şekil 6.</i> İfade edici dil becerileri değerlendirme ölçeğinin geneline ilişkin dfa modeli.....	32

SİMGELER VE KISALTMALAR LİSTESİ

DFA	Doğrulayıcı Faktör Analizi
İEDBDÖ	İfade Edici Dil Becerileri Değerlendirme Ölçeği
MEB	Milli Eğitim Bakanlığı
MEGEP	Mesleki Eğitim ve Öğretim Sistemini Güçlendirme Projesi
TEDİL	Türkçe Erken Dil Gelişim Testi
TİFALDİ	Türkçe İfade Edici Alıcı Dil Testi

BÖLÜM I

GİRİŞ

Çocuğun doğumundan başlayıp temel eğitimin de ilk yıllarını kapsayan ve çocukların sonraki yaşamlarında önemli rol oynayan bedensel, psikomotor, sosyal ve duygusal, zihinsel ve dil gelişimlerinin büyük ölçüde şekillendiği döneme erken çocukluk dönemi denir (Mesleki Eğitim ve Öğretim Sistemini Güçlendirme Projesi [MEGEP], 2011, s.13). Yaşamın ilk yılları, çocuk açısından gelişim alanlarında kritik dönemlerin yoğun olarak yaşandığı ve bireyin sağlıklı gelişiminin temellerinin atıldığı bir dönemdir. Bu dönem, bireyin yetişkinlikte nasıl bir birey olacağını da büyük ölçüde belirlemektedir. Bu nedenle çocukların içinde bulundukları gelişim dönemleri ve bu dönemlerin özelliklerini bilmek hem çocukların gelişimlerini desteklemek hem de olabilecek aksaklıkları zamanında tespit etmek adına oldukça önemlidir.

Gelişim ilkelerinden “gelişim tüm alanlarıyla bir bütündür” ilkesi, bize bütün gelişim alanlarının birbiriyle ilişkili olduğunu belirtir. Fiziksel, sosyal, bilişsel, duygusal ve dil gelişim alanlarının her biri birbirini etkiler. Bu nedenle herhangi birinde görülen aksama diğer alanların da olumsuz etkilenmesine sebep olur (San Bayhan ve Artan, 2007, s.14).

Çocukta dil gelişimi de diğer gelişim alanları gibi dikkatle izlenmesi gereken bir süreçtir. Dil, ses, sembol ve sözcük gibi birimleri içine alan ve bu birimleri belli kurallar ve bileşenler çerçevesinde sunan en büyük iletişim kaynağıdır. Dilin temel bileşenleri ise; sesbirimler, biçimbirimler, sözdizimi, anlam ve kullanımdır (Megep, 2013, s.28).

Dil, hem sosyalleşmenin simgesi hem de toplumdaki bireylerin birbiri ile olan ilişkilerini sağlayan araçtır (Temizyürek, 2008, s.172). Bilindiği üzere dil gelişimi sadece insanlara özgüdür ve dil sayesinde bireyler, inançlarını, değer yargılarını, duygu ve düşüncelerini birbirlerine aktarırlar (Öz, 1997, s.57). Bunların yanı sıra dil, düşünme, kavram gelişimi, muhakeme, ilişki

kurma, problem çözme, bellek ve planlama gibi zihinsel süreçleri de etkilemektedir (Senemoğlu, 1989, s.21; Yavuzer, 2017, s.40).

Dil gelişimi; ses, sembol ve sözcük gibi dile ait birimlerin yine dile ait kurallar bütünü içerisinde kullanılmasını kapsayan bir süreçtir. Dil gelişimi doğumla birlikte başlar ve yaşam boyu devam eder. Ancak dil gelişiminde yaşamın ilk 10 yılı özellikle de okul öncesi yılları kritik öneme sahiptir (Senemoğlu, 1989, s.21). Dünyaya gelen bütün çocukların kendi dillerini 2 ile 5 yaşları arasında öğrendikleri görülmüştür. Bebekler ilk aylarda, temelde benzer sesleri çıkarmaktadırlar. Ancak çevrelerinden aldıkları ses uyarımları ile kendi dillerine ait ses gruplarına yönelmektedirler. Bu çevresel ses uyarımlarının yeterli düzeyde sağlanmadığı durumlarda ise çocukların dil yeteneklerinde körelme olduğu görülmüştür (MEGEP, 2013, s.3).

Araştırmacılar, dil gelişimine ilişkin incelemeleri oldukça heyecan verici bulmaktadırlar. Çünkü çocuğun dile olan yeteneğinin gelişimi olağanüstü bir hızla gerçekleşmektedir. Yapılan çalışmalar sonucunda tüm dillerde çocukların birçoğunun ilk sözcüklerini 12-18 ay civarında söyledikleri görülmüştür. Çocuklar 4 yaşına geldiklerinde ise şaşılabilecek derecede karmaşık cümleler kurabilmektedirler (Yavuzer, 2017, s.40). Dil gelişiminin bu denli hızlı olması, araştırmacıların ilgisini çektiği gibi bu hızlı gelişimin nasıl açıklanabileceği konusunda çeşitli görüşlerin ortaya çıkmasına da neden olmuştur. Davranışçı kuram, sosyal öğrenme kuramı, bilişsel kuram ve psikolinguistik kuram psikologların dil edinimi ile ilgili farklı görüşlerinden ortaya çıkan kuramlardır (Tümekaya, 2017, s.33). Bu çalışmalar da bize dil gelişiminin üzerinde önemle durulmasını bir kez daha göstermektedir.

Erken çocukluk döneminde dil gelişiminin oldukça hızlı olması, bu dönemdeki dil gelişim süreçleri ve öğrenme yaşantılarının ileriki yıllara katkısının büyük önem arz etmesi gibi etkenler düşünüldüğünde çocuğun dil gelişiminin değerlendirilmesinin gerekliliği öne çıkmaktadır. Dil gelişimini değerlendirmenin temel amaçları, her çocukta birbirinden farklı olabilen dil becerilerini tanımlamak, belirlemek ve olası bir problemde izleme ve yönlendirme yapabilmektir. Dil ile ilgili problemleri erken belirlemek etkin bir müdahalenin ilk basamağıdır. Erken tanı sayesinde yapılan yönlendirme ve gerekli müdahale ile çocuğun dil gelişimine destek verilir. Bu sayede yaşanabilecek sosyal ve duygusal problemlerin, akademik becerilerde yaşanabilecek sıkıntıların önüne geçilerek çocuğun yaşam kalitesi artırılabilir.

Araştırmanın Önemi

Dil gelişiminin temelinde iletişim kurma, duygu ve düşüncelerini iletebilme, öğrenilen bilgi ve kültür birikimini aktarma gereksinimleri bulunur. Kısaca dil insanın sosyalleşmesi için gerekli en temel ögedir.

Dil gelişim alanında oluşabilecek bir problem çocuğun sosyal, bilişsel ve duygusal gelişim alanlarını da olumsuz etkileyecektir. Bu nedenle dil gelişiminde oluşabilecek problemlerin ya da aksamaların önceden tespit edilmesi erken müdahale ya da alternatif eğitimler için son derece önemlidir.

Araştırmanın Amacı

Bu çalışmanın amacı, “İfade Edici Dil Becerileri Değerlendirme Ölçeği”nin geçerlik ve güvenirlik çalışmalarının yapılmasıdır.

Araştırma Soruları

Araştırmanın amacına yönelik daha ayrıntılı cevaplar bulabilmek için aşağıdaki alt problem cümlelerinden yararlanılmıştır:

1. İfade Edici Dil Becerileri Değerlendirme Ölçeği güvenilir bir ölçme aracı mıdır?
2. İfade Edici Dil Becerileri Değerlendirme Ölçeği geçerli bir ölçme aracı mıdır?
3. Çocukların yaş gruplarına göre dil gelişim ölçeğinden aldıkları puan nasıldır?
4. Çocukların cinsiyete göre dil gelişim ölçeğinden aldıkları puanlar arasında fark var mıdır?

Araştırmanın Sınırlılıkları

1. Araştırma bulguları araştırmaya katılan örneklem ile sınırlıdır.
2. Araştırma dil gelişim ölçeği ölçüm sonuçları ile sınırlıdır.

Araştırmanın Varsayımları

Araştırmaya katılan uygulayıcı ve katılımcıların doğru yöntem ve cevaplar sağladıkları varsayılmıştır.

BÖLÜM II

KURAMSAL TEMELLER

Gelişim Alanları

Gelişim bir bütündür ve fiziksel, sosyal, bilişsel, duygusal ve dil gelişim alanlarının her biri birbirini etkiler. Bu nedenle herhangi birinde görülen aksama diğer alanların da olumsuz etkilenmesine neden olacağı için bütün gelişim alanlarının dikkatle incelenmesi gerekmektedir.

Bilişsel Gelişim

Bilişsel gelişim, çocuğun düşünme, akıl yürütme, bellek gibi zihinsel süreçleri kullanarak çevreyi anlamasını sağlayan bir gelişim alanıdır (Yıldız, Yıldız Bıçakçı ve Aral, 2015, s.240). Bilişsel gelişim üzerine pek çok kuramcı çalışmalar yapmıştır. Özellikle Jean Piaget, Lev Vygotsky ve Jerome Bruner'in bu alana etkileri oldukça büyüktür.

Jean Piaget'e Göre Bilişsel Gelişim ve Dönemleri

Piaget'e göre gelişimi hem kalıtım hem de çevre etkilemektedir. Ona göre, çocuk bilgiyi elde etmede pasif değil aksine aktif bir role sahiptir. Piaget, bilişsel gelişimi dönemlere ayırmış ve her dönemde belli özelliklerin olması gerektiğini vurgulamıştır. Ayrıca bu dönemlerin de sırayla olması gerektiğine inanmaktadır (Arslan, 2017, s.6).

Duyusal-Motor Dönemi (0-2 yaş)

Doğumla başlayıp 2 yaşına kadar olan süreci kapsayan dönemdir. 0-2 yaş gelişimin çok hızlı olduğu bir dönemdir. Bu nedenle duyuşsal motor dönem oldukça önemlidir. Bütün

bebekler doğuştan refleks hareketlere sahiptirler. Buna bağlı olarak duyuşal motor döneminin başında refleks hareketler görölür. Bu *refleks hareketler* bebeğın ilk zihinsel şemalarıdır. Emme, tutma, yakalama gibi hareketlerle bebek kendisini ve çevresini anlamaya başlar. Zamanla refleksif hareketlerden *amaçlı davranışlara* geçer (Köksal Akyol, 2016, s.81).

Bu dönemin zihinsel açıdan önemli bir özelliğı de *ertelenmiş taklittir*. Dönemin sonuna doğru model yok olsa bile taklit davranışı görölmektedir. Örneğın; çocuğın daha önce annesinden gördüğü bir davranışı annesi ortamda yokken yinelemesi ertelenmiş taklittir (Aydoğan, Özyürek ve Gültekin Akduman, 2015, s.101).

Duyuşal motor döneminin önemli özelliklerinden biri de *nesne devamlılığı/sürekliliğinin* edinilmesidir. Nesne devamlılığı; nesnelerin ya da olayların görölmeden, işitilmeden de var olmaya devam ettiğinin bilinmesidir (Elibol, 2015, s.161). Örneğın gözü önünde oynadığı bir oyuncak örtünün altına saklandığında 5-6 aylık bebekler oyuncağın kaybolduğunu düşünür. Ancak 2 yaşına doğru bebekler oyuncağın örtünün altına saklandığını fark edip örtüyü çekerek oyuncağı bulabilirler.

Bu dönem içerisinde bebeklerde *döngüsel hareketler* görölmektedir. Bebekler haz aldığı davranışları tekrarlamak isterler. Buna döngüsel hareketler denilir (Seven vd., 2015, s.60).

İşlem Öncesi Dönem (2-7 yaş)

Bu dönem çocukların dil gelişimlerinin hızlandığı ve *sembolik düşünme* yeteneğı kazandıkları dönemdir (Yavuzer, 2017, s.83). Çocuklar, semboller aracılığı ile yakın çevresini ya da dünyayı ifade etmeye çalışırlar. Ortamda olmayan herhangi bir nesneyi resim yoluyla ifade edebilirler. Ayrıca bu sembolik düşünceyi oyunlarına da yansıtırılar. Örneğın; boş bir tabaktan yemek yiyip, herhangi bir oyuncağı araba gibi sürebilirler (San Bayhan ve Artan, 2007, s.52).

İşlem öncesi dönemde çocuklar *benmerkezci düşünceye* sahiptir. Zihinleri kendi üzerlerine yoğun olduğundan başkalarının görüş açılarını kavrayamazlar (Yavuzer, 2017, s.83). Benmerkezci düşüncenin öncülük ettiğı bir diğerk kavram ise *animizmdir*. Animizde çocuk cansız varlıklara canlıymış gibi davranır. Örneğın; çocuk oyuncak bebeğı ile konuşup onun söylediklerini anladığını düşünür ya da güneş ve ayın onu takip ettiğine inanır (Seven vd., 2015, s.64).

Yine bu dönemdeki çocuklarda *korunum ilkesi* henüz kazanılmamıştır. Bu dönemdeki çocuklar nesnelerin tek bir özelliğine odaklandığından biçim ve boyutu değişse bile nesnenin gerçeğinin aynı kaldığını düşünememektedirler. Aynı şekilde yine bu dönemdeki çocuklar *tersine çevirme* yeteneğini de henüz kazanmamışlardır. Bir işlemin son anından ilk aşamasına dönüşünü düşünme yeteneğine tersine çevirme denilir (Köksal Akyol, 2016, s.85). O halde bu dönemdeki çocuklar için, korunum ve tersine çevirme işlemleri için gerekli olan becerilerden yoksundur diyebiliriz.

Somut İşlemler Dönemi (7-11 yaş)

İşlem öncesi dönemde dil gelişimin hızlanmasıyla pek çok kavramı kazanan çocuk bu dönemde işlem yapabilir düzeye gelmektedir. Ancak yapılan işlemlerin somut olması koşulu vardır (Aral, Bulut, Baran ve Çimen, 2001, s.127). Zihinsel olarak soyut olan işlemleri yapacak düzeyde değildir.

Bu dönemdeki çocuklar nesnelerle somutlaştırarak problem çözme yeteneği kazanırlar. Bir bütünü ve parçaların ya da aralarındaki ilişkiyi anlayabilirler (Kol, 2011). Somut işlemler döneminde çocuklar korunumu kazanmaktadırlar. Böylece geriye dönülebilirlik gelişerek daha karmaşık sınıflama ve sıralama yaparlar (Seven vd., 2015, s.65).

Soyut İşlemler Dönemi (11 yaş ve üzeri)

Bu dönem Piaget'e göre zihinsel gelişimin son dönemidir. Bu dönemden itibaren çocukların düşünce tarzları gittikçe yetişkinlere benzemektedir. Artık çocuklar soyut düşünmeye başlar ve bir probleme birden fazla çözüm üretebilir hale gelirler. Tümevarım ve tümdengelim akıl yürütme yollarını kullanıp hipotetik düşünebilirler (Arslan, 2017, s.16).

Soyut işlemler döneminde çocuklar, ergenliğe girdiğinden kendi duygu ve düşüncelerinin önemli ve en doğru olduğunu, herkes tarafından en çok kendisinin dikkat çektiğini düşünürler (Kol, 2011, s.6). Bu duruma *ergen benmerkezciliği* denilir. Ayrıca bu dönemde ergen, etrafındaki herkesin dikkatini kendi üzerine çektiği inancına kapılır ki buna da *hayali seyirci* denir. Ergenlerin bu tarz düşünceleri sorumluluk alması ve yetişkinliğe adım atmasıyla birlikte azalmaktadır (Aydoğan vd., 2015, s.117).

Dil Gelişimi

Dil, insanları diğer varlıklardan ayıran ve kişilerarası iletişimi sağlayan insana özgü bir araçtır. Dil, duygu ve düşünceleri ifade etme, sosyal iletişim kurma, öğrenme, merak giderme, istekte bulunma gibi birçok işleve sahiptir. Aynı zamanda dilin çocuk için çevreyi keşfetme işlevi de bulunmaktadır. Dil gelişimi doğum öncesi dönemden başlayıp yaşam boyu devam eden bir süreci kapsar. Erken çocukluk dönemi dilin kazanılmasında önemli bir yere sahiptir. Bu dönemde dil gelişimindeki herhangi bir aksaklık çocuğun tüm yaşamını etkileyebilmektedir (Aydoğan vd., 2015, s.139).

Dil gelişimi yeni doğanlarda ağlama ile başlar. Çocuğu olmayan bireyler bu ağlamaları tek düze bir ağlama sanarken bebeğin ebeveynleri ağlamanın süresinden, çıkan seslerden ve bebeğin yaptığı vurgulardan bebeğin ne istediğini anlayabilirler. Böylece anlamlı ifadeler oluşmamış olsa da bebekle anne baba arasında iletişim sağlanmış olur (San Bayhan ve Artan, 2007, s.119).

Çocuklarda ise dil gelişimi taklit yoluyla gelişir. Duyulan seslerin, karşısındaki ile iletişim kurma, onların dikkatini çekme, kendi istek, duygu ve düşüncelerini karşı tarafa aktarma isteklerinden dolayı taklit edilmesi ve bu seslerin ifade ettiği anlamların zaman içerisinde çocuk tarafından öğrenilmesi ile dil gelişimi devam etmektedir (Aral vd.,2001, s.129).

Gelişigüzel seslerin zaman içerisinde duyguları ifade etmek için kullanılmaya evrilmesiyle dil, sosyal bir kontrol aracı olarak kullanılmaya başlamıştır. Dilin bu özelliği insan yaşamı boyunca devam etmektedir (Tümekaya, 2017, s.30).

Çocuğun dil gelişiminde, hem biyolojik yapı hem de çocuğun çevresi ve o çevreye ait kültürel yapı etkili olmaktadır. Dil gelişimi çocuğun diğer gelişim alanları hem etkilemekte hem de onlardan etkilenmektedir. Bu nedenle erken çocukluk döneminde dil gelişimini anlamak ve desteklemek son derece önemlidir (Yıldırım, 2008, s.2).

Fiziksel Gelişim

Fiziksel gelişim; bedeni oluşturan tüm organların gelişmesi, boyun uzaması, kilonun artışı, kemiklerin gelişimi, dişlerin çıkması, beyin gelişimi, sindirim, solunum, dolaşım, boşaltım gibi sistemlerin gelişimi, motor becerilerin ve duyu organlarının gelişimi sürecidir (MEGEP, 2011, s.24). Bireyin sağlıklı olması tüm sistemlerin işlevine uygun çalışması ve gelişimine bağlıdır.

Fiziksel gelişimin en hızlı dönemler anne karnındaki süreç, 0-12 aylar arasındaki bebeklik ve ergenlik dönemleridir. Bu dönemlerdeki herhangi bir duraklama çocuğun hem fiziksel hem de diğer (Bilişsel, sosyal, motor vb.) gelişim alanlarında gecikmeye neden olabilir. Bu nedenle büyüme ve gelişmenin kritik olduğu dönemler iyi bilinip çocuğun izlenmesi son derece önemlidir (Seven vd., 2015, s.103).

Fiziksel gelişim çocuğun davranışlarını hem doğrudan hem de dolaylı yoldan etkilemektedir. Fiziksel gelişim çocuğun “neler yapabileceğini” belirleyerek çocuğun davranışlarını doğrudan etkiler. Örneğin, çocuk fiziksel açıdan sağlıklı bir gelişme göstermişse oyun ve spor becerilerde akranları ile eşit şartlara sahip olur. Yine fiziksel gelişime bağlı olarak çocuk kendisi ve başkaları hakkında belli bir tutum geliştirir ki bu da fiziksel gelişimin davranışları dolaylı olarak etkilediğini gösterir. Örneğin, oldukça kilolu bir çocuk kendisinden zayıf olanlara ayak uyduramadığını fark edip yetersiz olduğu hissine kapılır (Yavuzer, 2017, s.30).

Motor Gelişim

Motor gelişim, fiziksel büyüme ve merkezi sinir sisteminin gelişimiyle birlikte organizmanın isteme bağlı hareketlilik kazanmasıdır. Motor gelişim bireyin yaşamı boyunca devam eder ve belli bir sıra izler. Gelişim ilkelerinde yer alan gelişim sırasının baştan ayağa, içten dışa ve genelden özele oluşu motor becerilerin kazanmasında da geçerlidir (MEGEP, 2013, s.3).

Baştan ayağa gelişimde bebekler öncelikli olarak başlarının kontrolünü sağlarlar. Sonra kollarını, daha sonra gövde ve bacaklarını kontrol etmeyi öğrenirler. Çocuğun önce oturması, sonra emeklemesi ve en son yürümesi gelişimin baştan ayağa sırasını izlediğinden ileri gelmektedir. İçten dışa ve genelden özele oluşuna örnek vermek gerekirse bebek herhangi bir nesneyi önce avucuyla tutmaya çalışır. Daha sonra parmak kaslarındaki kontrolü sağlayarak nesneleri parmaklarıyla tutar (San Bayhan ve Artan, 2007, s.168).

Motor gelişim, büyük kas motor gelişimi ve küçük kas motor gelişimi olmak üzere iki alanda incelenir.

Büyük Kas Motor Gelişimi

Kaba motor beceriler olarak da adlandırılır. Büyük kas motor beceriler, lokomotor, lokomotor olmayan ve denge hareketleri olmak üzere üç grupta incelenebilir. *Lokomotor hareketler*; vücudun bulunduğu alanı değiştirme ve bir yerden başka bir yere hareket etmeyi sağlayan yetilerdir. Yürümek, koşmak ve zıplamak bu hareketlere örnek verilebilir. *Lokomotor olmayan hareketler*; yer değiştirme olmadan yapılan büyük kasların kullanımını içeren hareketlerdir (Şen, 2004, s.9; Özer ve Özer, 2012, s.10; Gül, 2012, s.7). *Denge* ise hareketi sürdürme, belli bir pozisyonu koruma halidir. Birey dengeyi sürdürme, kaybetme ve yeniden kazanma yeteneklerine sahiptir (MEGEP, 2006, s.7).

Küçük Kas Motor Beceriler

İnce motor beceriler olarak da adlandırılır. Elin, parmakların, bileğin kullanıldığı, tutma, yazma, yırtma, kavrama, kesme gibi yetileri gerçekleştirmeye yarayan becerilerdir. Bu becerileri gerçekleştirirken koordinasyon sağlama önemli bir husustur (San Bayhan ve Artan, 2007, s.177). Küçük kas becerilerinin gelişimi büyük kas becerilerini gelişimini izlemektedir.

Sosyal Gelişim

Sosyal gelişim, bireyin yaşadığı topluma, o toplumun kural ve zorunluluklarına karşı duyarlılık geliştirmesi, buna bağlı olarak da içinde yaşadığı toplumun diğer fertleriyle uyum içinde olma sürecidir (Ömeroğlu vd., 2015, s.75).

Bebek dünyaya gelir gelmez toplumun en küçük birimi olan “aile” içinde yaşamaya başlar. Bu nedenle bebeğin ilk sosyal etkileşimi aile içindeki bireyler ya da bebeğe bakım veren kişi ile olur. Bebek dil, zihinsel, fiziksel ya da diğer gelişim alanlarında geliştikçe sosyal çevresi de genişlemeye başlar. Bebeklikte aile ile başlayan sosyal çevre okul, akranlar, öğretmenler, daha sonraki yıllarda eş ve iş arkadaşları ile devam eder (MEGEP, 2011, s.31). Yani sosyal gelişim doğumdan hemen sonra başlayıp yaşam boyu devam eden bir süreci kapsamaktadır.

Bireylerin daha sağlıklı, daha mutlu ve daha başarılı bir yaşam sürmeleri içinde yaşadıkları topluma uyum sağlamaları ile mümkündür. Çocukluk dönemindeki sosyal gelişim birey

için daha sonraki sosyal davranışların temelini oluşturur. Bu nedenle erken çocuklukta sosyal becerilerin desteklenmesi bir hayli önem arz etmektedir (Seven vd., 2015, s.144).

Duygusal Gelişim

Duygu, insan olmanın en önemli unsurlarından biridir. Duygular, duyu organlarımız ve sinir sistemimiz aracılığı ile algılanıp ortaya çıkmaktadır. Mutluluk, korku, üzüntü, sevgi gibi kavramlar duygulara örnektir (Aydoğan vd., 2015, s.206).

Duygusal beceriler, sosyal çevrede ve iletişimde önemli bir role sahiptir. Küçük çocuklar bile karşısındakinin davranışlarını düşünerek bunlardan çıkarım yapabilir. Ayrıca araştırmalarda, çocukların duyguları bilmesinin ve anlamasının, onların akademik hayatlarında ve sosyal çevrelerinde karşılaştıkları problemlerin üstesinden gelmelerine yarar sağladığı görülmüştür. Başkalarının duygularını anlayabilen çocuklar, arkadaş ilişkilerinde diğerlerinden bir adım öndedir (Bassett, Denham, Mincic & Graling, 2012, s.260).

Duygusal beceriler 2-5 yaş arası gelişme gösterir. Çünkü çocuk bu dönemde çevre ile iletişime geçmeye başlar. Yaşlılarıyla iletişim kurması çocuğun kendini iyi hissetmesini sağlar. Bu durum çocukların olduğu kadar yetişkinlerin de kendisini iyi hissetmesine sebep olur. Yani okul öncesi dönemde başlayan bu süreç gelişerek devam eder. Duygusal gelişim bu durumda sosyal yeterlilik için temel oluşturur (Denham vd., 2003, s.238).

Dil Gelişim Kuramları

Dil, belirli evrelerden geçen ya da zamanla edinilen kurallardan oluşur. Çocuğun çevresi ile iletişimi sonucunda ister model alma, ister taklit, ister pekiştirme ya da bilişsel süreçlerin devreye girmesi gibi yollarla dil kazanımını sağlar (Dağabakan & Dağabakan, 2007, s.3). Dil gelişiminin nasıl oluştuğuna dair pek çok görüş bulunmaktadır.

Davranışçı Kuram

Davranışçı kuramın öncülerinden olan B.F. Skinner dilin diğer davranışlar gibi koşullanma yoluyla edinilebileceğini savunmaktadır. Bebeklerin tesadüfen çıkardığı seslere ebeveynlerinin gülümseme, kucaklama ve cevap verme gibi tepkileri bebekler için

pekiştireç olmakta ve aynı sesleri tekrarlamalarını sağlamaktadır (San Bayhan ve Artan, 2007, s.121). Aynı şekilde pekiştirilmeyen sesler ise giderek sönmektedir.

Davranışçı kuramda önemli olan çevredir ve biyolojik etmenlerin pek bir önemi bulunmamaktadır. Bu nedenle ebeveyn ya da çocuğun bakımı üstelenen kişilerin çocukların dil gelişiminde önemli rolleri bulunmaktadır (Seven vd., 2015, s.80).

Dil kazanmada taklit, alıştırma ve pekiştirmenin önemi vurgulanmaktadır (Baykoç, 1986, s.181-183). Pekiştirme ve taklitin erken dil gelişimine katkıda bulunmasına rağmen davranışçı kuram dil gelişimini bütünüyle açıklamada yetersiz kalmaktadır (Tümkiye, 2017, s.34).

Sosyal Öğrenme Kuramı

Sosyal öğrenme kuramının öncülerinden Bandura'ya göre çocuk dili model alma ve tekrar etme süreçleri ile öğrenir. Ebeveynler çocuklarıyla çevrelerindeki nesneler hakkında konuşup isimlerini söylerler. Çocuklar da anne babalarının söylediği isimleri aynı şekilde tekrar ederler. Örneğin; parka giderken gördüğü hayvanların isimlerini “kedi”, “kuş” ve “köpek” şeklinde seslendiren anne bu kelimeleri çocuğa tekrar ettirir. Çocuğun doğru söylediği kelimeleri pekiştirip yanlış söylediklerini ise uygun şekilde düzelterek tekrar ettirir. Bu şekilde çocuk dili taklit ve tekrar ile öğrenmiş olur (Tümkiye, 2017, s.34).

Bu görüşe göre çocuk çevresiyle ilgili gözlem yapar ve kendisine yakın gördüğü kişileri model alır. Model aldığı kişilerin sesine benzeyen sesler çıkararak onu taklit eder. Bu nedenle dilin ediniminde çocuğun yakın çevresi ve kültürel ortamı oldukça etkin roledir. Ancak sosyal öğrenme kuramı da dil gelişimini bütünüyle açıklayamamaktadır (Aydoğan vd., 2015, s.146).

Bilişsel Kuram

Bilişsel kurama göre dil ve biliş arasında ilişki vardır ve biliş dil gelişimi için oldukça önemli bir yeterlilihtir. Bilişsel kuramın öncüsü Jean Piaget dil gelişiminde kalıtım ve olgunlaşmanın önemine dikkat çekmiştir. Çocuklar dili öğrenme kabiliyeti ile dünyaya gelir ve çevre ile etkileşimde bulunarak dili kazanırlar. Dili kazanmadan önce düşünce gelişimi olmakta ve çocuklar bu evrede kendilerini duyu-devinim yoluyla ifade etmektedirler (Akoğlu ve Turan, 2015, s.171; Tümkiye, 2017, s.34). Ayrıca Piaget

çocukların daha çok kendileri için konuştuklarını ileri sürmüş ve bunu da benmerkezci konuşma olarak ifade etmiştir.

Psikolinguistik Kuram

Psikolinguistik kuramcılar bütün dillerde görülen bazı özelliklerin doğuştan geldiğini ileri sürmektedirler. Yani bebeklerin içinde bulundukları çevre ve kültürü göz ardı ederek benzer dil aşamalarından geçtiklerini savunurlar. Psikolinguistik kuramın öncüsü Noam Chomsky'e göre dil gelişimi biyolojik ve psikolojik temellidir. Bebekler dil edinme mekanizmaları ile dünyaya gelmektedir. Bu mekanizmaları Chomsky "Dil Edinim Aygıtı" olarak tanımlamıştır (Aydoğan vd., 2015, s.147). Bu mekanizmalar bebeklerin sözcükleri anlamalarını ve öğrenmelerini, kurallara uygun şekilde konuşmalarını sağlamaktadır. Bunun yanı sıra bu mekanizma bütün dillerin içerdiği evrensel dil bilgisi kurallarını da içermektedir. Psikolinguistik kurama göre bu, çocukların eş zamanlı olarak dile ilişkin yeterlilik kazanması anlamına gelmektedir (Akoğlu ve Turan, 2015, s.171).

Dil Gelişim Dönemleri

Yaşamın ilk yıllarında dil, hızla gelişir. İlk yıl, konuşmaya hazırlık dönemi olup bilişsel ve dile ait mekanizmalar gerekli yeterliliğe ulaşır. İlk yıldan sonra konuşma dönemleri başlar. Çocuklar sonraki 4 yılda yetişkin kadar iyi bir biçimde dili kullanabilir hale gelmektedirler (Seven vd., 2015, s.90). Diğer gelişim alanlarında olduğu gibi dil gelişimi de düzenli bir sıra izleyerek gerçekleşir. Bu gelişim sırasının ve dönem içerisinde çocuğu bekleyen süreçlerin bilinmesi gelişimin takibi açısından önem arz etmektedir.

Agulama

Agulama evresinde bebeklerin çıkardığı seslerin dünyanın her yerindeki bebeklerde aynı olduğu, hatta sağır olan bebekler için bile geçerli olduğu bu nedenle öğrenilmemiş ve doğuştan olduğu kabul edilmektedir (Çakır, 2004, s.120).

Ağlama 0-2 ay

Ağlama yeni doğanın çıkardığı ilk sestir. Bebeklerin ilk ağlaması solunum refleksidir (Tümkiye, 2017, s.36). İlk haftadan sonra bebeklerin ağlamalarında farklılaşmalar görülür. İlk iki ayda bebeğin karnının acıkması ağlamanın öncelikli sebeplerinden biri olur. Daha sonraları bebeğin ağlamasının şiddeti, tonu, süresi ve niteliği değıştikçe bakım veren kişi ağlamanın nedenini belirleyebilir (Aral vd., 2001, s.132). Bu durumda bebeğin ağlaması ve bakım verenin ona karşı tepkisi, jest ve mimikleri sayesinde ağlama bir iletişim aracı görevi görmektedir (Tümkiye, 2017, s.36).

Babıldama 2-4 ay

Ağlamanın yanında bebekler bilişsiz olarak pek çok ses çıkarırlar. Bunlardan bazıları mutluluğu hoşnut olmayı ifade ederken bazıları da rahatsızlığını ifade etmektedir. Bu evredeki sesler evrenseldir ve bebekler için gülme, gııldama, babıldama dönemi olarak ifade edilmektedir. Bebek bu evrede ağız hareketleri yapıp bunu sonlandırabilir. Bebek sesleri kendisinin çıkardığının farkındadır ve bunu oyunlaştırır. Bebekler bu dönemde “a, u, o” seslerini ve “s, k, g” gırtlak seslerini çıkarırlar. Ayrıca başkalarının konuşmalarına tepki verebilirler (MEGEP, 2013, s.7).

Mırıldanma Dönemi 4-6 ay

Bebek ses mekanizmaları üzerindeki kontrolünü bu dönemde artırır. Seslerini yükseltip alçaltmayı keşfederler (Akoğlu ve Turan, 2015, s.175). Refleks olarak çıkarılan sesler artık yerini amaçlı seslere bırakır. Bebeklerin çıkardığı sesler konuşma seslerine benzerlik göstermeye başlar (Aydoğan vd., 2015, s.150).

Yine bu dönemde bebeklerde görülen bir diğer beceri ise dil yuvarlama ve ileri uzatmadır. Bunun yanı sıra bebeklerin çıkardığı seslerin sayı ve çeşitleri artış görülür. Oyun sesleri ve çığlık gibi sesler de gelişir (Aral vd., 2001, s.133).

Mırıldanma Tekrarı Dönemi 6-12 ay

Bu dönemde bebekler ses oyunlarını tekrar ederler. Hece tekrarları “ba-ba-ba”, “ma-ma-ma-“, “de-de-de” şeklinde görülür. Ebeveynlerin kelimeleri sık tekrar etmesi bebekler için teşvik niteliğindedir (Aral vd., 2001, s.133).

Sesleri çıkaran bebek bu beceriyi işitme ile birleştirir. İşittiği seslerden bazılarını tekrarlar. Bu nedenle mırıldanma tekrarı dönem dil problemleri, işitme kaybı ya da problemleri ve zihinsel problemleri tespit etmede oldukça önemlidir (MEGEP, 2013, s.8).

Bebeklerin çıkardığı sesler, ihtiyaçların karşılanması yanında dikkat çekme ve sosyalleşme işlevi de görür. Diğer kişilerin konuşmalarına gülümseyebilir ve ses çıkararak tepki verebilirler. Ayrıca onlar da hoşnutsuzluk ya da kızgınlık durumlarındaki sesleri ayırt edebilirler (MEGEP, 2013, s.8).

Tek Sözcük Dönemi (12- 18 ay)

Bu dönem çocukların ilk anlamlı sözcüklerini söylediği, gerçek anlamda konuşmaya başladığı dönemdir. Bu nedenle kritik bir dönemdir. İlk sözcük tesadüfi olarak ortaya çıkar ve tekrarlar ile pekiştirilir. İlk sözcükler genellikle, kişileri, nesneleri ve eylemleri ifade eder (Aydoğan vd., 2015, s.151). Bir sözcükle birçok şey anlatmaya çalışırlar. Buna *morgem* denilir. Örneğin; çocuk “kitap” dediğinde ebeveynleri “anne kitabı ver, baba kitap istiyorum” demek istediğini anlarlar (Tümekaya, 2017, s.37).

Bu dönemde alıcı dil ifade edici dile oranla daha iyidir. Bu nedenle çocuklar işaret ederek de isteklerini anlatabilirler. Bu dönemde çocukların kelime hazneleri oldukça gelişir. Çocuklar yaklaşık olarak 50 kelimeyi ifade edebilir ve bundan daha fazla kelimeyi anlayabilirler (Seven vd, 2015, s.93).

Telgrafik Konuşma (18- 24 ay)

Bu dönemde dilde büyük gelişmeler görülür. Sözcük dağarcıklarına her hafta 10-20 arası yeni sözcük eklenir. İki yaşlarına geldiklerinde ise sözcük dağarcıkları 200’e ulaşmaktadır. Çocuklar, sözcüklerin birbirleri arasındaki ilişkilerini anlamaya ve iki sözcüğü birleştirmeye başlarlar. Örneğin “baba gel”, “anne gitti”, “araba gitti” gibi. Bu ilk cümleler genellikle isim ve fiillerden oluşur. Cümlede olması gereken diğer öğeler (sıfat, bağlaç, zarf vb.) yoktur. Bu cümlelere *telgraf konuşması* denilir (San Bayhan ve Artan, 2007, s.136).

Çocuklar, sözcükleri bir araya getirerek kendi dillerinin yapılarını öğrenmeye başlar. İki sözcük kullanmalarına rağmen vurgu kullanarak anlam çeşitliliği sağlarlar (MEGEP, 2013, s.11).

İlk Gramer Süreci (2-5 yaş)

3-4 yaşlarında çocukların kelime dağarcıkları yaklaşık olarak 1000'e ulaşır. Bu evrede çocuklar kendi dilinin yapılarını öğrenir. Özne, nesne, fiil uygun şekilde sıralanır ve çocuk tarafından anlaşılır. Üç-dört ya da daha fazla kelimeyle cümleleri kurabilirler (Aral vd., 2001, s.135).

2,5 yaşından önce çocuklar kendisini anlatırken ismi ile ifade eder. Ancak 2,5 yaş dolaylarında "ben" ve "sen" zamirlerini anlamaya başlar. Öncelikli olarak da "ben" zamirini kullanmaya başlarlar. Bu yaşlarda çocukların konuşması hala yetişkinlerin konuşmasından farklıdır. Çocuklar, bu dönemde kuralları öğrenirken yanlış genelleme yapabilmektedirler. Çocukların kuralları, ilişkili olsun olmasın bütün durumlara uyarlamalarına *aşırı kurallaştırma* denilmektedir. Örneğin; anne çocuğuna susmasını söyler ve çocuk da o anda çocuğa başka bir şey soran kişiye de cevap vermez. *Eksik kurallaştırma*, çocuğun kuralları yalnızca bahsi geçen konu ile sınırlandırmasına denilir. Örneğin; çocuğun evde ailesine günaydın deyip arkadaşlarına ya da öğretmenine dememesi (Tümekaya, 2017, s.38).

4-5 yaşlarında çocuklar daha karmaşık ve daha doğru cümleler kurmaya başlarlar. Bu yaşlarda çoğul eklerini doğru kullandıkları görülür. Bu evrede kız çocuklarının erkek çocuklarına oranla dili daha iyi kullandıkları da gözlenmektedir (MEGEP, 2015, s.11).

Dil Gelişimini Değerlendirme

Değerlendirme, bir birey ile ilgili karar verme amacıyla öznel veya nesnel kaynaklardan veri toplama işlemidir. Bir kişiyi değerlendirirken onda var olan becerileri ve özel olarak ondan ulaşmasını beklediğimiz becerileri ölçeriz. Değerlendirme oldukça geniş bir alandır ve birçok unsuru vardır (Özgüven, 2000, s.123). Dilin değerlendirilmesinde ise test ve ölçek gibi standardize edilmiş araçlardan yararlanılmaktadır. Bu testlerin ya da ölçeklerin pek çok yararı vardır. Bunlardan biri çocuğun başarımını normal gelişim gösteren çocuklarla karşılaştırma ve nicel olarak değerlendirme imkânı sunmasıdır. Ayrıca testlerin güvenilir, geçerli ve kolay uygulanabilir olmaları da değerlendirme açısından önemli bir yöntem olarak görülmektedir (Acarlar, 2002, s.122; Johnston, 1993, s.574).

Diğer Dil Gelişim Ölçekleri

Türkçe Erken Dil Gelişim Testi (Tedil)

Test of Early Language Development-Third Edition (TELD-3), 1999 yılında 2 yaş 0 ay ve 7 yaş 11 ay arasındaki çocukların alıcı ve ifade edici dil becerilerini ölçmek amacıyla Amerika Birleşik Devletleri'nde geliştirilmiş, norma dayalı bir ölçme aracıdır. Türkçeye uyarlanan TELD-3'e Türkçe Erken Dil Gelişim Testi (TEDİL) adı verilmiştir. TEDİL, erken dönemde dil bozuklukları olan çocukları tanımlayabilme, dil gelişimlerinin zayıf ve güçlü yanlarını gösterme, gelişim sürecine dair bilgi verme ve araştırma yapma gibi amaçlarla kullanılmaktadır (Güven, 2009, s.42).

Türkçe İfade Edici Alıcı Dil (TİFALDİ) Testi

TİFALDİ testi, 1998 yılında Türkiye'de, Türk dilinin kelime dağarcığı esas alınarak geliştirilmiştir. 2-12 yaş arasındaki çocuklara uygulanmaktadır. Sözcük kazanımı ve kullanımını değerlendirmeyi amaçlayan siyah-beyaz resimlerin olduğu bir testtir (Kazak Berument ve Güven, 2013, s.193).

Peabody Resim Kelime Testi (PRKT).

Peabody Resim-Kelime Testi, 1959 yılında Dunn tarafından geliştirilmiştir. Uyarlanması Türkiye'de 1974 yılında Jack Katz ile Ankara Rehberlik ve Araştırma Merkezi Görevlilerinden Feyiz Önen, Aliye Uzlukaya, Nermin Demir, Perihan Uludağ tarafından yapılmıştır. Test 2-12 yaş aralığındaki çocuklara uygulanmakta olup bu yaş aralığındaki çocukların kelime bilgisini ölçmektedir. Kelime bilgisini resimler aracılığıyla saptamaktadır (Özgüven,2000, s.234).

Marmara İlköğretime Hazır Oluş Ölçeği

Ölçek 2003 yılında Polat Unutkan tarafından 60-78 aylık çocukların okula hazır bulunuşluklarını belirleme amacı ile Türk çocuklarına özgü olarak geliştirilmiştir. Gelişim Formu ve Uygulama Formu olmak üzere iki bölümden oluşur. Gelişim Formunda; zihinsel-dil gelişimi, sosyal-duygusal gelişim, fiziksel gelişim ve öz bakım becerileri ölçülür. Uygulama Formunda ise matematik becerileri, fen becerileri, ses çalışmaları,

labirent ve çizgi çalışmaları gibi beceriler ölçülmektedir (Karakuzu ve Koçyiğit, 2016, s.88).

Ankara Gelişim Tarama Envanteri

Ankara Gelişim Tarama Envanteri Işık Savaşır, Nilhan Sezgin ve Neşe Erol tarafından 0-6 yaş grubu çocukların, gelişimsel açıdan değerlendirilmesi amacıyla geliştirilmiştir. Çocukların, 0-3 aydan başlayarak 48-72 ay dilimine kadar aylık periyotlarla; dil gelişimi, bilişsel gelişimi, ince ve kaba motor becerileri, sosyal gelişimi ve özbakım becerileri tek tek incelenmektedir. Bu envanter anne-baba yada bakım verenlere sorular yöneltilerek uygulanır. Toplam 154 madde ve 4 alt testten oluşmaktadır (Savaşır, Sezgin ve Erol, 1993, s.17).

Boehm Okul Öncesi Temel Kavramlar Testi-3

Boehm – Okul Öncesi Testi, Ann E. Boehm tarafından 1971 yılında geliştirilmiş testin 1986 yılında Boehm-R olarak yeniden düzenlenmiş okul öncesi versiyonudur. Bu test altı yaş, birinci ve ikinci sınıf çocuklarına uygulanabilmektedir.

Boehm- Okul Öncesi Testi temel alınarak 2000 yılında Boehm-3 Okul Öncesi Testi standardize çalışmaları yapılmıştır. Boehm-3 ise 3 yaş 0 ay ile 5 yaş 11 ay aralığındaki çocuklara uygulanabilmektedir. Bu testin amacı, çocukların bilişsel ve dil gelişimleri ile temel kavramları anlamalarını değerlendirebilmektir (Ergül, 2007, s.69).

Denver II Gelişimsel Tarama Testi

Denver Gelişimsel Tarama Testi (DGTT), çocuklarda olabilecek gelişimsel sorunları saptama amacıyla ilk kez 1967 yılında yayınlanmıştır. DGTT, 1990 yılında Frankenburg ve Dodds tarafından yeniden gözden geçirilerek Denver II adıyla yayınlanmıştır. Test Türkiye’de 1980 ve 1992 yıllarında gözden geçirilmiş olup, 2007 yılında ise Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesi Çocuk Nörolojisi Bölümü tarafından standardize edilmiştir. Denver II, 0-6 yaş grubu çocukların kişisel-sosyal, ince motor-uyumsal, dil, kaba motor gelişim alanlarını değerlendirmektedir (Anlar, Bayoğlu ve Yalaz, 2009, s.5).

Descoeudres Lügatçe Testi (DLT)

Descoeudres'in Lügatçe Testinin asıl formu Fransızcadır. Descoeudres tarafından geliştirilen test Refia Uğurel Şemin tarafından Türkçe 'ye çevrilmiştir. Test çocukların dil yeteneğini ve günlük kelime bilgisini ölçmektedir. Descoeudres'in Lügatçe Testi 4-6 yaş arası çocuklara bireysel olarak uygulanmaktadır. Dokuz alt testten oluşup toplam 106 maddeyi içermektedir (Öner, 1996, s.196).

Gazi Erken Çocuk Gelişimi Değerlendirme Ölçeği

Gazi Üniversitesi Çocuk Gelişimi ve Okul Öncesi Eğitimi öğretim elemanları Z. Fulya TEMEL, Neslihan AVCU, Özlem ERSAN ve Ayşe TURLA tarafından 0-72 ay çocukların bilişsel, dil, psikomotor ve sosyal-duygusal gelişimlerinin izlenmesi amacıyla geliştirmiş bir testtir. 4 alt testten oluşup toplam 226 maddeyi içermektedir. Değerlendirme “evet/hayır” şeklinde olup “evet” sayıları başarıyı ifade etmektedir (Özgüven, 2000, s.238).

BÖLÜM III

YÖNTEM

Araştırma Modeli

Yapılan araştırmada okul öncesi eğitime devam eden çocukların ifade edici dil becerilerini değerlendirmek amaçlanmıştır. Aynı zamanda çocukların demografik özelliklerine göre ifade edici dil becerileri arasında anlamlı farklılık olup olmadığını ortaya çıkarmak amaçlanmıştır. Bu amaç bağlamında yapılan araştırma tarama modeli niteliğindedir. Karasar'a (2007, s.77) göre, tarama modeli var olan bir durumu olduğu şekli ile ifade eden araştırma yaklaşımlarıdır.

Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini 2018-2019 eğitim öğretim yılında Afyonkarahisar, Kahramanmaraş, Malatya, Yozgat ve Ankara İl Milli Eğitim Müdürlüklerine bağlı resmi anaokulu ve anasınıfı bünyesinde eğitim gören 3-6 yaş aralığında olan 98661 çocuk oluşturmaktadır (Meb, 2019). Araştırmanın evrenini temsil edebilecek örnekleminin belirlenmesinde ulaşılması gereken örneklem büyüklüğünün hesaplanması için Büyüköztürk, Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel (2012) tarafından önerilen eşitlik ile hesaplanmıştır.

$$n = \frac{n_0}{1 + \frac{n_0}{N}}$$

Eşitlik 3.1. Sürekli değişkenlerde örneklem büyüklüğü tahmini

Eşitlik 3.1'de yer alan $n_0 = (t^2PQ)/d^2$ eşitliği ile hesaplanmakta ve p anlamlılık değeri 0,05 alındığında, $pq=0,25$ olacağından ve tabloda karşılık gelen t değeri 1,96 olduğundan

0,05 anlamlılık düzeyinde $n_0=384,16$ olarak hesaplanmaktadır (Büyüköztürk vd., 2012, S. 93). Formülde n_0 yerine konulduğunda;

$$n = \frac{384,16}{1 + \frac{384,16}{98661}} = 382,67 = 383$$

olarak hesaplanmıştır. Araştırma kapsamında belirlenen evren içerisinde kolaylıkla bulunabilen örnekleme yöntemi ile belirlenen anaokulu ve anasınıfa devam eden 36-72 aylık 383 çocuk örnekleme oluşturarak evreni temsil edebilecek yeterlikte olduğu görülmektedir. Yapılan araştırma kapsamında 3-6 yaş düzeyinde 420 çocuğa ulaşılmasından dolayı hesaplanan yeterli örneklem sayısının üstünde olmasından dolayı örneklemin belirlenen araştırma evrenini temsil edebilecek yeterliğe sahip olduğu görülmektedir. Kolaylıkla bulunabilen örnekleme, bir bölge söz konusu değilse, yakın çevrede bulunan ve ulaşılması kolay, elde mevcut ve araştırmaya katılmak isteyen (gönüllü) bireyler üzerinde yapılan örneklemedir (Erkuş, 2013, s. 122). Afyonkarahisar, Kahramanmaraş, Yozgat ve Malatya illerinde uygulamayı kabul eden öğretmenlere ölçeğin nasıl uygulandığına dair sunum yapılmış, ölçeğin kendisi ve materyalleri gönderilerek veriler toplanmıştır. Ankara ilindeki veriler araştırmacı tarafından toplanmıştır. Araştırma örneklemine ait çocukların demografik özelliklerinin dağılımları Tablo 1’de görülmektedir.

Tablo 1

Çocukların Demografik Özelliklerine İlişkin Frekans ve Yüzde Dağılımları

	Kategoriler	F	%
Cinsiyet	Kız	220	52,4
	Erkek	200	47,6
Yaş	51 ve Altı	105	25,0
	52-55 Aylık	100	23,8
	56-59 Aylık	58	13,8
	60 ve Üzeri	157	37,4
Toplam		420	100,0

Tablo 1 incelendiğinde okul öncesi eğitime devam eden çocukların demografik özelliklerine ilişkin frekans ve yüzde dağılımları incelenmiştir. Çocukların cinsiyetlerine göre dağılımları incelendiğinde, araştırma kapsamında yer alan çocukların 220 (%52,4) kız ve 200 (%47,6)’sı erkektir. Çocukların yaşlarına göre dağılımları incelendiğinde, 51 ve altı yaş düzeyine sahip olan 105 (%25,0) çocuk, 52-55 aylık olan 100 (%23,8) çocuk, 56-59 aylık olan 58 (%13,8) çocuk, 60 ve üzeri yaş düzeyine sahip olan 157 (%37,4) çocuk

bulunmaktadır. Araştırma kapsamında okul öncesi eğitime devam eden toplam 420 (%100,0) çocuk bulunmaktadır.

Veri Toplama Araçları

İfade Edici Dil Becerileri Değerlendirme Ölçeğinin Kapsam Geçerlik Süreci

Araştırmacı tarafından geliştirilen bu test, okul öncesi dönem çocuklarının ifade edici dil kullanım seviyelerini belirlemeye yönelik oluşturulan bir değerlendirme aracı olarak planlanmıştır. Aracın oluşturulmasında öncelikle kuramsal yapı gözden geçirilmiştir. Ardından dil gelişimi ile ilgili alanyazında benzer amaçla geliştirilmiş araçlar incelenmiştir. Türkçe Erken Dil Gelişim (TEDİL) Testi (Güven, 2009, s.42), Türkçe İfade Edici Alıcı Dil (TİFALDİ) Testi (Kazak Berument ve Güven, 2013, s.193), Peabody Resim Kelime Testi (Özgüven, 2000, s.234), Marmara İlköğretime Hazır Oluş Ölçeği (Karakuzu ve Koçyiğit, 2016, s.88), Ankara Gelişim Tarama Envanteri (Savaşır, Sezgin ve Erol, 1993, s.17), Boehm Okul Öncesi Temel Kavramlar Testi-3 (Ergül, 2007, s.69), Denver II Gelişimsel Tarama Testi (Anlar, Bayoğlu ve Yalaz, 2009, s.5), DescoedresLügatçe Testi(Öner, 1996, s.196), Gazi Erken Çocuk Gelişimi Değerlendirme Ölçeği (Özgüven, 2000, s.238) bunlardan bazılarıdır ve bu testlerin birçoğu birden çok ülkede kullanılmaktadır. Alanyazın ve benzer amaçla geliştirilmiş araçların incelenmesinin ardından okul öncesi dönem çocuklarının ifade etme becerilerine yönelik sözcük, cümle ve kısa olay örgüleri belirlenerek 20 başlık oluşturulmuştur. 20 başlık için de ölçülmek istenen beceri baz alınarak farklı alt maddeler eklenmiştir.

Testte yer alacak sözcüklere karar verdikten sonra birçok resmin bulunduğu bir resim havuzu oluşturulmuştur. Havuzda yer alan resimlerden, sözcükleri en iyi tanımlayabilecek, diğer sözcükleri çağrıştıracak nesnelerden arındırılmış ve görüntü kalitesi net olan resimler seçilmiştir. Ayrıca testte yer alan bir madde için 2 adet kısa masal yazılmıştır.

Testin maddeleri ve materyalleri Türkçe, çocuk gelişimi, okul öncesi eğitimi, ölçme ve değerlendirme, psikoloji ve eğitim bilimleri alanlarının dâhil olduğu 10 kişiden oluşan uzman görüşüne sunulmuştur. Uzman önerileri doğrultusunda maddelerin ifadelerinde değişiklikler yapılmış ve bazı alt maddeler çıkarılmıştır. Değerlendirme ölçeğinin 20 başlığı ve bu başlıkları oluşturan alt maddeler ile birlikte toplamda 50 değerlendirme maddesi olacak şekilde tasarlanmıştır. Belirlenen 50 maddeye ilişkin puanlamada yapar ise 1 yapmaz ise 0 şeklinde değerlendirme kriteri eklenmiştir. Hazırlanan 50 ölçek

maddesinin uzman görüşüne sunularak uygun, kısmen uygun ve uygun değil ise açıklamasını yapacak şekilde görüş alınmıştır. Alınan görüşler neticesinde sadece ikinci uzman 47, 48, 49 ve 50. maddelerin soru yönergelerini karmaşık bulduğu için kısmen uygundur şeklinde görüş bildirmiştir. Ölçeğin 50 maddelik 20 başlıklı şekli uzman görüşleri çerçevesinde değerlendirilerek görüş ayrılığı ve görüş birliğine dayalı madde güvenilirlikleri hesaplanmıştır. Uzmanlar arasındaki güvenilirlik için “*Güvenirlik = Görüş Birliği / (Görüş Birliği + Görüş Ayrılığı)*” ile elde edilen sonucunun 0.70 den daha yüksek bir sonuç vermesi beklenir (Miles & Huberman, 1994). Bu bağlamda ifade edici dil becerileri değerlendirme ölçeği ile ilgili ölçek maddelerine ait madde güvenilirliklerinin 1,00 olduğu yani her bir maddenin değerlendirme ölçeğinde kalabilecek güvenilirlik katsayısına sahip olduğu görülmektedir. Oluşturulan 50 maddelik değerlendirme ölçeğinin çocukların değerlendirme sürecinde puanlayıcılar arası uyum sağlanması durumunda ölçeğin tek bir puanlayıcının değerlendirmesi ile güvenilir ölçümler yapılacağını ispatlamak için 15 çocuk ölçek kullanılarak ana uygulamadan önce üç uzman tarafından değerlendirilmiş ve Kendall’ın Uyum Katsayısı (W) hesaplanmıştır. Kendall’s W katsayısı parametrik olmayan bir istatistik türü olup puanlayıcılar arası uyumu ortaya çıkaran bir yöntemdir.

Ön uygulamada 15 çocuk ifade edici dil becerileri değerlendirme ölçeği kullanılarak 50 madde üzerinden 3 puanlayıcı tarafından puanlanmış ve puanlayıcılar arası uyum katsayısı Kendall’S W istatistik sonucu Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2

Puanlayıcılar Arası Uyum İçin Kendall's W İstatistik Sonuçları

Değerlendirme Ölçek Puanı	Ortalama	Standart Sapma	Minimum Değer	Maksimum Değer
Puanlayıcı 1	45,73	1,33	44,00	49,00
Puanlayıcı 2	42,67	1,68	40,00	46,00
Puanlayıcı 3	42,20	2,01	40,00	45,00
Kendall’s W=0,79	p=,000*			

*p<,05

Tablo 2 incelendiğinde üç uzmanın 15 çocuğu değerlendirmesi sonucu elde edilen puanlar arasında uyumu ortaya çıkaran Kendall’s W uyum istatistiğinin 0,79 ile yüksek düzeyde uyumlu olduğu ve p=,000<,05’e göre anlamlı bir uyuma sahip olduğu görülmektedir. Bu bağlamda ölçek maddeleri ile ifade edici dil becerileri değerlendirilen çocukların uzmanların puanlamaları sonucu doğru bir değerlendirme yapılabilecek ölçek niteliği

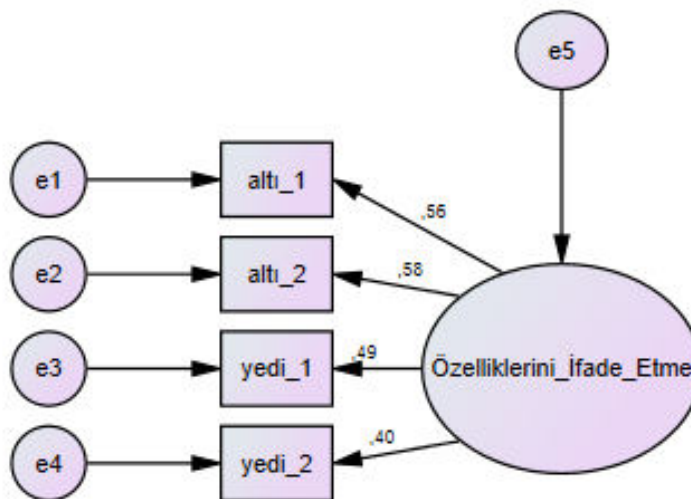
taşıdığı tek bir puanlayıcı kullanarak çocukların ifade edici dil becerilerinin rahatlıkla ölçülebileceği görülmektedir.

İfade Edici Dil Becerileri Değerlendirme Ölçeğinin Yapı Geçerlik Süreci

Araştırmacı tarafından literatür destekli geliştirilen 50 maddelik 20 alt başlıklı ölçeğin başlıkları, özelden genele ilkesi çerçevesinde birbiriyle ilişkili olan başlıkların belirlenip gruplanmasıyla 5 alt başlık oluşturacak şekilde son haline getirilmiş ve her bir alt ölçek için doğrulayıcı faktör analizi (DFA) yapılmıştır. Alt ölçekler doğrulandıktan sonra beş alt ölçeği genel bir toplam puan olarak ifade etmek için genel ölçek puanına ilişkin 1. Düzey 5 faktörlü DFA modeli kurulmuştur.

Özelliklerini İfade Etme Alt Ölçeği

Özelliklerini ifade etme alt ölçeği “Adını ve soyadını tam olarak söyler”, “Yaşını tam olarak söyler” ve “Aile üyelerini bilir” alt başlıklarını oluşturan 5 madden oluşmaktadır. Bu 5 madde ile kurulan DFA modeline ilişkin uyum indeksleri incelendiğinde sekizinci madde olarak kodlanan ve “Aile üyelerini bilir” başlığını oluşturan maddenin t uyum indeksinin $p=,159>,05$ ’e göre anlamsız olmasından dolayı bu alt ölçekten çıkarılarak 4 maddelik yeni DFA modeli kurulmuştur. Kurulan DFA modelinin grafiksel gösterimi Şekil 1’de görülmektedir.

Şekil 1. Özelliklerini ifade etme alt ölçeği dfa modeli

Şekil 1 incelendiğinde alt ölçeği etkileyen en önemli maddenin altı_2 isimli (Senin soyadın ne?) madde olduğu ve en az etkili olan maddenin ise yedi_2 isimli (Kaç yaşındasın?)

madde olduğu tespit edilmiştir. Özelliklerini ifade etme alt ölçeğine ait kurulan DFA modeline ilişkin uyum indeks değerleri Tablo 3’te görülmektedir.

Tablo 3

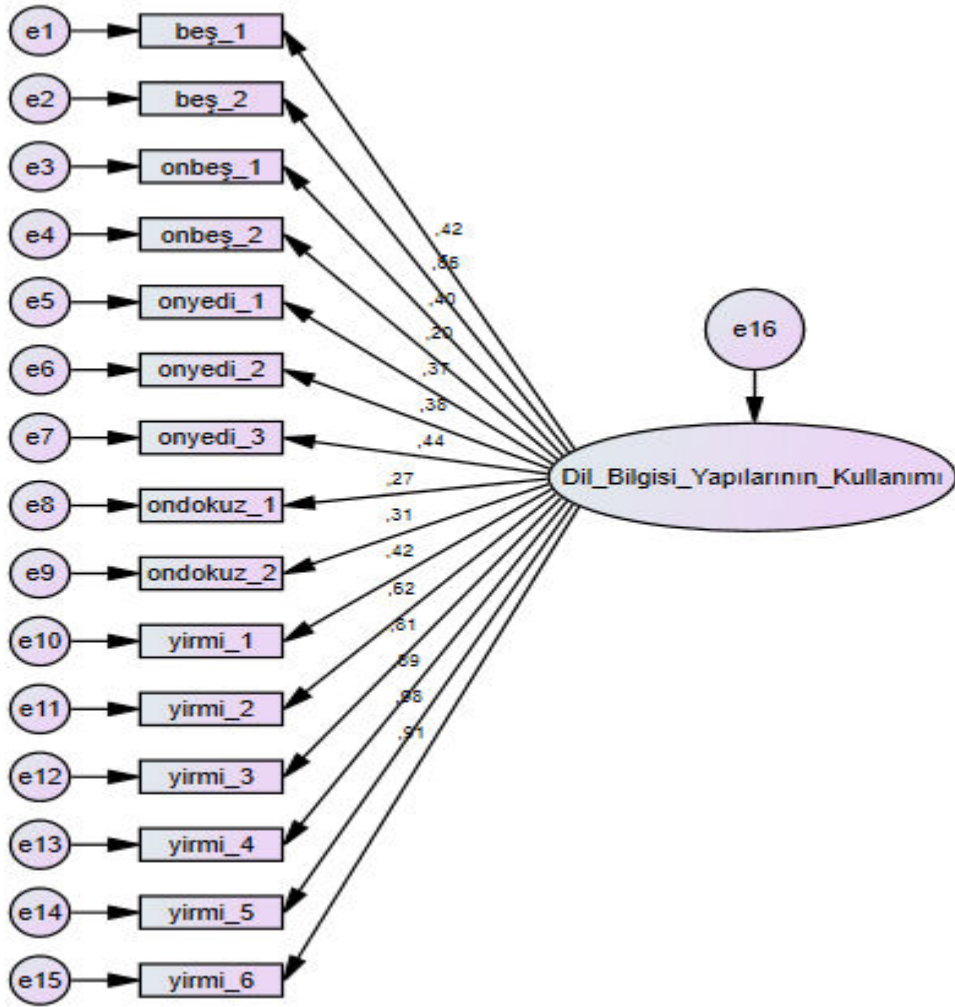
Özelliklerini İfade Etme Alt Ölçeğine İlişkin Uyum İndeks Değerleri

Uyum İndeks	Yapısal Eşitlik Modeli	Mükemmel Uyum Kriterleri	Kabul Edilebilir Uyum Kriterleri	Değerlendirme
$\chi^2/ (df)$	1,868/(2)= 0,93	$0 \leq \chi^2 \leq 3$	$3 < \chi^2 \leq 5$	Mükemmel Uyum
RMSEA	0,00	$0 \leq RMSEA \leq 0,05$	$0,05 < RMSEA \leq 0,08$	Mükemmel Uyum
TLI/NNFI	1,00	$0,97 \leq TLI \leq 1,00$	$0,95 \leq TLI < 0,97$	Mükemmel Uyum
CFI	1,00	$0,97 \leq CFI \leq 1,00$	$0,95 \leq CFI < 0,97$	Mükemmel Uyum
NFI	0,99	$0,95 \leq NFI \leq 1,00$	$0,90 \leq NFI < 0,95$	Mükemmel Uyum
AGFI	0,98	$0,90 \leq AGFI \leq 1,00$	$0,85 \leq AGFI < 0,90$	Mükemmel Uyum
GFI	0,99	$0,95 \leq GFI \leq 1,00$	$0,90 \leq GFI < 0,95$	Mükemmel Uyum

Tablo 3’e bakıldığında çocukların özelliklerini ifade etme alt ölçeğine ait puanlarına dayalı olarak kurulan DFA modeline ilişkin olarak uyum indeks değerleri incelendiğinde $\chi^2/ (df)$ bakıldığında bu değer 0.93 olarak hesaplanmıştır ve 3 değerinden daha küçük olmasından dolayı mükemmel uyum indeksine sahip olduğu görülmektedir (Byrne, 2013). RMSEA uyum indeksine bakıldığında 0,00 değeri ile mükemmel uyum indeksine sahiptir. TLI/NNFI, NFI, CFI, AGFI ve GFI değerleri incelendiğinde mükemmel uyum indeksine sahip olduğu görülmektedir (Schermelleh-Engel, Moosbrugger&Müller, 2003). Genel itibari ile okul öncesi çocukların özelliklerini ifade etme alt ölçeğine ilişkin 1. Düzey 4 maddelik kurulan DFA modelinin doğrulandığı görülmektedir.

Dil Bilgisi Yapılarını Kullanma Alt Ölçeği

Dil bilgisi yapılarını kullanma alt ölçeği “Eylem/olay bildiren tanıdık sözcükleri ekleri ile doğru olarak söyler.”, “Yapım eklerini kullanır.”, “Özne-yüklem uyumunu ifade eder.”, “Sıfat ve zarf kullanarak anlamlı cümleler kurar.” ve “Kişi adılarını ve ad eklerini kullanır.” alt başlıklarını oluşturan 15 madden oluşmaktadır. Bu 15 madde ile kurulan DFA modeline ilişkin olarak uyum indeksleri incelendiğinde t uyum indeksinin $p < ,05$ ’e göre anlamlı olduğu 15 maddenin alt ölçek ile uyum gösterdiği görülmektedir. Alt ölçeğe ait 15 madde ile kurulan DFA modelinin grafiksel gösterimi Şekil 2’de görülmektedir.

Şekil 2. Dil bilgisi yapılarını kullanma alt ölçeği dfa modeli

Şekil 2 incelendiğinde alt ölçeği etkileyen en önemli maddenin yirmi_5 isimli (Sınıftan bir arkadaşının eline dondurma resminin yer aldığı kart verilir. Kendi elimize de aynı kartı alırız.) madde olduğu ve en az etkili olan maddenin ise onbeş_2 isimli ((Sözel olarak) Simit satan kişiye ne deriz? (simitçi)) madde olduğu tespit edilmiştir. Dil bilgisi yapılarını kullanma alt ölçeğine ait kurulan DFA modeline ilişkin uyum indeks değerleri Tablo 4’te görülmektedir.

Tablo 4

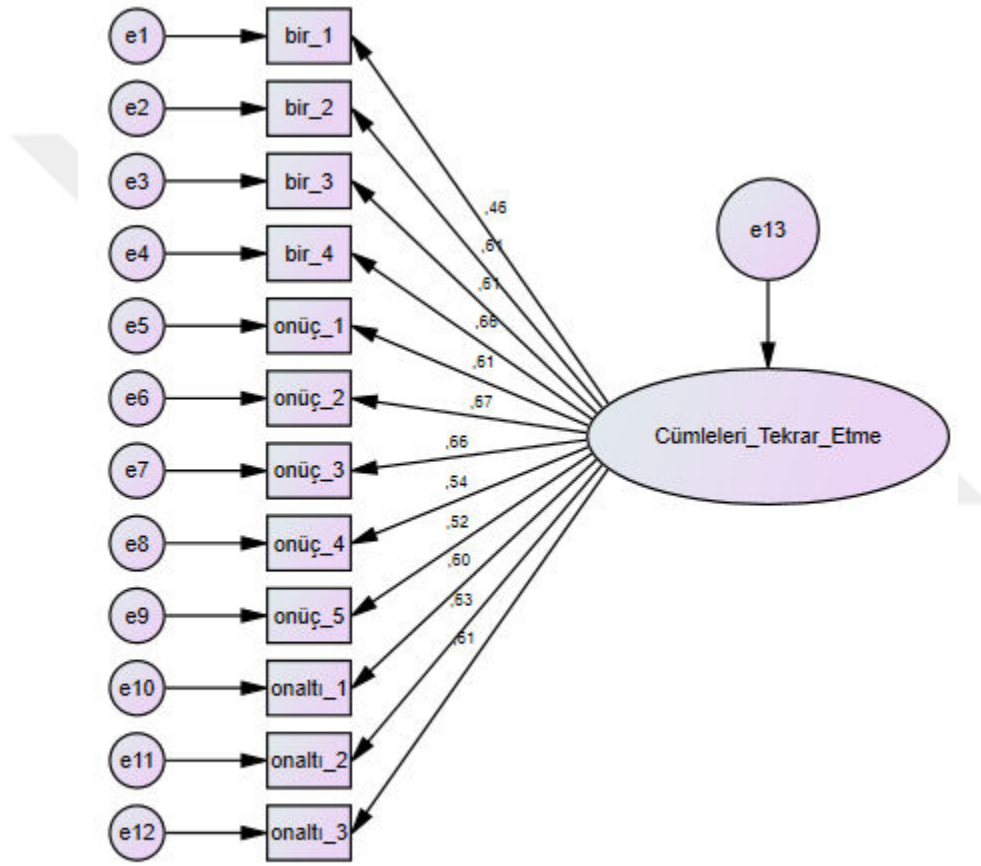
Dil Bilgisi Yapılarını Kullanma Alt Ölçeğine İlişkin Uyum İndeks Değerleri

Uyum İndeks	Yapısal Eşitlik Modeli	Mükemmel Uyum Kriterleri	Kabul Edilebilir Uyum Kriterleri	Değerlendirme
$\chi^2/ (df)$	354,517/(90)= 3,94	$0 \leq \chi^2 \leq 3$	$3 < \chi^2 \leq 5$	Kabul Edilebilir Uyum
RMSEA	0.70	$0 \leq RMSEA \leq 0,05$	$0,05 < RMSEA \leq 0,08$	Kabul Edilebilir Uyum
TLI/NNFI	0.96	$0,97 \leq TLI \leq 1,00$	$0,95 \leq TLI < 0,97$	Kabul Edilebilir Uyum
CFI	0.95	$0,97 \leq CFI \leq 1,00$	$0,95 \leq CFI < 0,97$	Kabul Edilebilir Uyum
NFI	0.94	$0,95 \leq NFI \leq 1,00$	$0,90 \leq NFI < 0,95$	Kabul Edilebilir Uyum
AGFI	0,87	$0,90 \leq AGFI \leq 1,00$	$0,85 \leq AGFI < 0,90$	Kabul Edilebilir Uyum
GFI	0,91	$0,95 \leq GFI \leq 1,00$	$0,90 \leq GFI < 0,95$	Kabul Edilebilir Uyum

Tablo 4'e bakıldığında çocukların dil bilgisi yapılarını kullanma alt ölçeğine ait puanlarına dayalı olarak kurulan DFA modeline ilişkin olarak uyum indeks değerleri incelendiğinde $\chi^2/ (df)$ bakıldığında bu değer 3,94 olarak hesaplanmıştır ve 3 değeri ile 5 değeri arasında olduğundan kabul edilebilir uyum indeksine sahip olduğu görülmektedir (Byrne, 2013). RMSEA uyum indeksine bakıldığında 0,70 değeri ile kabul edilebilir uyum indeksine sahiptir. TLI/NNFI, NFI, CFI, AGFI ve GFI değerleri incelendiğinde kabul edilebilir uyum indeksine sahip olduğu görülmektedir (Schermelleh-Engel, Moosbrugger&Müller, 2003). Genel itibari ile okul öncesi çocukların dil bilgisi yapılarını kullanma alt ölçeğine ilişkin 1. Düzey 15 maddelik kurulan DFA modelinin doğrulandığı görülmektedir.

Cümleleri Tekrar Etme Alt Ölçeği

Cümleleri tekrar etme alt ölçeği “Basit cümleleri eksiksiz olarak tekrar eder.”, “Karmaşık cümleleri eksiksiz tekrar eder.” ve “Anlaşılması güç olan cümleleri eksiksiz tekrar eder.” alt başlıklarını oluşturan 12 madden oluşmaktadır. Bu 12 madde ile kurulan DFA modeline ilişkin olarak uyum indeksleri incelendiğinde t uyum indeksinin $p < ,05$ ’e göre anlamlı olduğu 12 maddenin alt ölçek ile uyum gösterdiği görülmektedir. Alt ölçeğe ait 12 madde ile kurulan DFA modelinin grafiksel gösterimi Şekil 3’de görülmektedir.

Şekil 3. Cümleleri tekrar etme alt ölçeği dfa modeli

Şekil 3 incelendiğinde alt ölçeği etkileyen en önemli maddenin onuç_2 isimli (Barış tek başına oynamayı sevmez.) madde olduğu ve en az etkili olan maddenin ise bir_1 isimli (Kedi acıkmış.) madde olduğu tespit edilmiştir. Cümleleri tekrar etme alt ölçeğine ait kurulan DFA modeline ilişkin uyum indeks değerleri Tablo 5’te görülmektedir.

Tablo 5

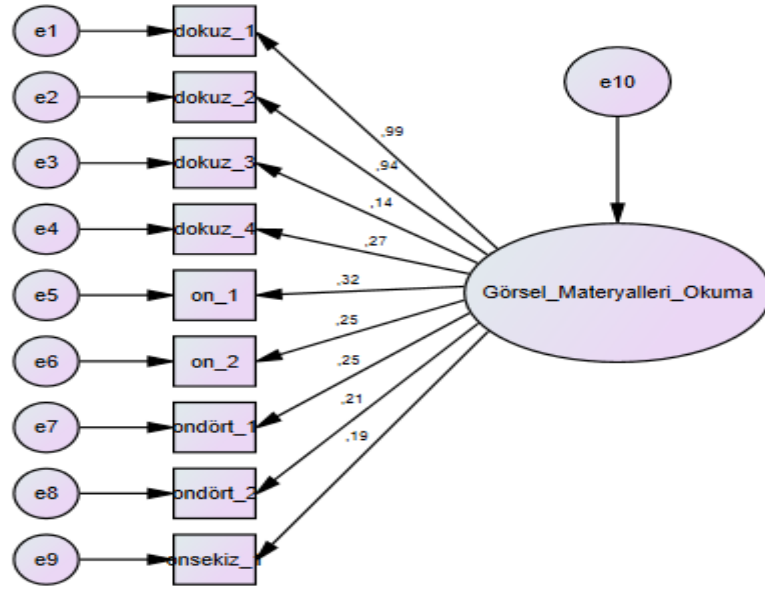
Cümleleri Tekrar Etme Alt Ölçeğine İlişkin Uyum İndeks Değerleri

Uyum İndeks	Yapısal Eşitlik Modeli	Mükemmel Uyum Kriterleri	Kabul Edilebilir Uyum Kriterleri	Değerlendirme
$\chi^2/ (df)$	242,604/(54)=4,49	$0 \leq \chi^2 \leq 3$	$3 < \chi^2 \leq 5$	Kabul Edilebilir Uyum
RMSEA	0.72	$0 \leq RMSEA \leq 0,05$	$0,05 < RMSEA \leq 0,08$	Kabul Edilebilir Uyum
TLI/NNFI	0.96	$0,97 \leq TLI \leq 1,00$	$0,95 \leq TLI < 0,97$	Kabul Edilebilir Uyum
CFI	0.95	$0,97 \leq CFI \leq 1,00$	$0,95 \leq CFI < 0,97$	Kabul Edilebilir Uyum
NFI	0.94	$0,95 \leq NFI \leq 1,00$	$0,90 \leq NFI < 0,95$	Kabul Edilebilir Uyum
AGFI	0.87	$0,90 \leq AGFI \leq 1,00$	$0,85 \leq AGFI < 0,90$	Kabul Edilebilir Uyum
GFI	0.91	$0,95 \leq GFI \leq 1,00$	$0,90 \leq GFI < 0,95$	Kabul Edilebilir Uyum

Tablo 5'e bakıldığında çocukların cümleleri tekrar etme alt ölçeğine ait puanlarına dayalı olarak kurulan DFA modeline ilişkin olarak uyum indeks değerleri incelendiğinde $\chi^2/ (df)$ bakıldığında bu değer 4.49 olarak hesaplanmıştır ve 3 değeri ile 5 değeri arasında olduğundan kabul edilebilir uyum indeksine sahip olduğu görülmektedir (Byrne, 2013). RMSEA uyum indeksine bakıldığında 0,72 değeri ile kabul edilebilir uyum indeksine sahiptir. TLI/NNFI, NFI, CFI, AGFI ve GFI değerleri incelendiğinde kabul edilebilir uyum indeksine sahip olduğu görülmektedir (Schermelleh-Engel, Moosbrugger&Müller, 2003). Genel itibari ile okul öncesi çocukların cümleleri tekrar etme alt ölçeğine ilişkin 1. Düzey 12 maddelik kurulan DFA modelinin doğrulandığı görülmektedir.

Görsel Materyalleri Okuma Alt Ölçeği

Görsel materyalleri okuma alt ölçeği "Resimlerde "ad bildiren" sözcükleri söyler.", "Belirli kavram kategorilerine ait sözcükleri söyler.", "Resimlerdeki olayları betimleyebilir/hakkında konuşabilir." ve "Resimdeki olayları doğru cümlelerle betimler." alt başlıklarını oluşturan 9 madden oluşmaktadır. Bu 9 madde ile kurulan DFA modeline ilişkin olarak uyum indeksleri incelendiğinde t uyum indeksinin $p < ,05$ 'e göre anlamlı olduğu 9 maddenin alt ölçek ile uyum gösterdiği görülmektedir. Alt ölçeğe ait 9 madde ile kurulan DFA modelinin grafiksel gösterimi Şekil 4'de görülmektedir.

Şekil 4. Görsel materyalleri okuma alt ölçeği dfa modeli

Şekil 4 incelendiğinde alt ölçeği etkileyen en önemli maddenin dokuz_1 isimli (Kelebek) madde olduğu ve en az etkili olan maddenin ise dokuz_3 isimli (Okul servisi/ Otobüs) madde olduğu tespit edilmiştir. Görsel materyalleri okuma alt ölçeğine ait kurulan DFA modeline ilişkin uyum indeks değerleri Tablo 6’da görülmektedir.

Tablo 6

Görsel Materyalleri Okuma Alt Ölçeğine İlişkin Uyum İndeks Değerleri

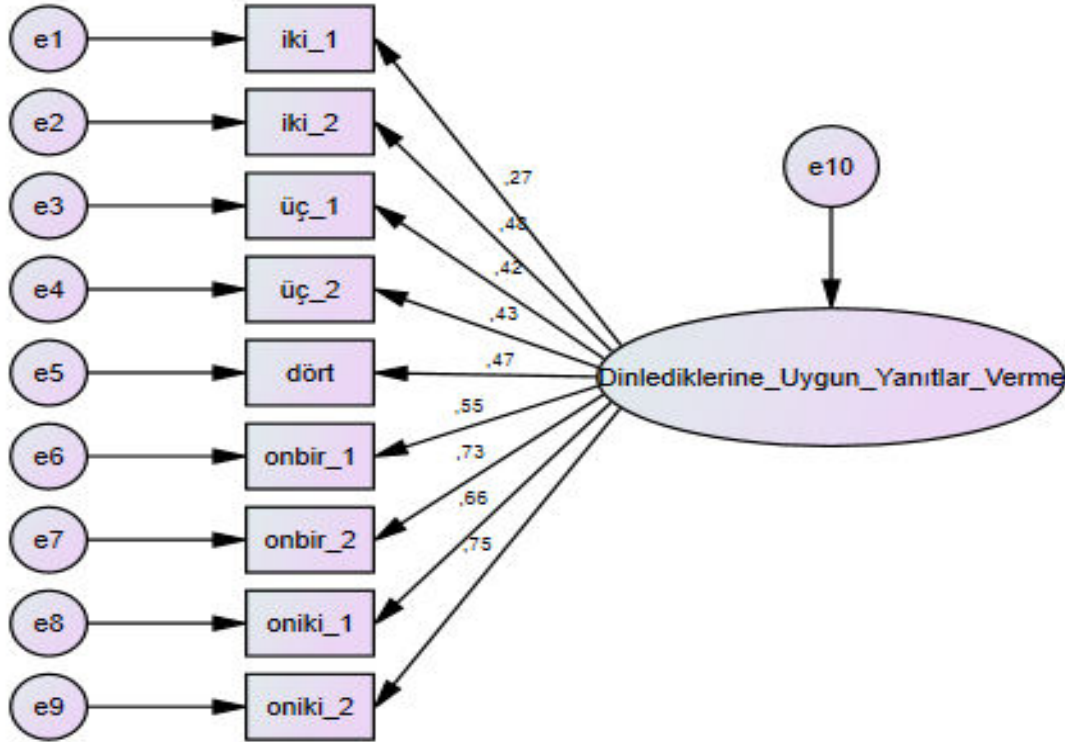
Uyum İndeks	Yapısal Eşitlik Modeli	Mükemmel Uyum Kriterleri	Kabul Edilebilir Uyum Kriterleri	Değerlendirme
$\chi^2/ (df)$	90,49/(27)= 3,35	$0 \leq \chi^2 \leq 3$	$3 < \chi^2 \leq 5$	Kabul Edilebilir Uyum
RMSEA	0,75	$0 \leq RMSEA \leq 0,05$	$0,05 < RMSEA \leq 0,08$	Kabul Edilebilir Uyum
TLI/NNFI	0,95	$0,97 \leq TLI \leq 1,00$	$0,95 \leq TLI < 0,97$	Kabul Edilebilir Uyum
CFI	0,95	$0,97 \leq CFI \leq 1,00$	$0,95 \leq CFI < 0,97$	Kabul Edilebilir Uyum
NFI	0,94	$0,95 \leq NFI \leq 1,00$	$0,90 \leq NFI < 0,95$	Kabul Edilebilir Uyum
AGFI	0,89	$0,90 \leq AGFI \leq 1,00$	$0,85 \leq AGFI < 0,90$	Kabul Edilebilir Uyum
GFI	0,94	$0,95 \leq GFI \leq 1,00$	$0,90 \leq GFI < 0,95$	Kabul Edilebilir Uyum

Tablo 6’ya bakıldığında çocukların görsel materyalleri okuma alt ölçeğine ait puanlarına dayalı olarak kurulan DFA modeline ilişkin olarak uyum indeks değerleri incelendiğinde $\chi^2/ (df)$ bakıldığında bu değer 3,35 olarak hesaplanmıştır ve 3 değeri ile 5 değeri arasında olduğundan kabul edilebilir uyum indeksine sahip olduğu görülmektedir (Byrne, 2013). RMSEA uyum indeksine bakıldığında 0,75 değeri ile kabul edilebilir uyum indeksine sahiptir. TLI/NNFI, NFI, CFI, AGFI ve GFI değerleri incelendiğinde kabul edilebilir uyum

indeksine sahip olduğu görülmektedir (Schermelleh-Engel, Moosbrugger&Müller, 2003). Genel itibari ile okul öncesi çocukların görsel materyalleri okumaalt ölçeğine ilişkin 1. Düzey 9 maddelik kurulan DFA modelinin doğrulandığı görülmektedir.

Dinlediklerine Uygun Yanıtlar Verme Alt Ölçeği

Dinlediklerine uygun yanıtlar verme alt ölçeği “Sorulan bir soruya konu ile ilgili istenen bilgiyi içeren yanıtlar verir.”, “Niçin/Neden? Sorularına uygun yanıt verir.”, “En az 3-5 sözcüklü cümleler kurar.”, “Dinlediklerini bir süre sonra hatırlar.” ve “Olayları bir sıra ile izleyerek anladığını ifade eder.” alt başlıklarını oluşturan 9 madden oluşmaktadır. Bu 9 madde ile kurulan DFA modeline ilişkin olarak uyum indeksleri incelendiğinde t uyum indeksinin $p<,05$ ’e göre anlamlı olduğu 9 maddenin alt ölçek ile uyum gösterdiği görülmektedir. Alt ölçeğe ait 9 madde ile kurulan DFA modelinin grafiksel gösterimi Şekil 5’de görülmektedir.

Şekil 5. Dinlediklerine uygun yanıtlar verme alt ölçeği dfa modeli

Şekil 5 incelendiğinde alt ölçeği etkileyen en önemli maddenin oniki_2 isimli (Beni tekrar dikkatle dinle.” denilir. “Canın kardeşi hastaydı ve 3 gündür okula geleliyordu. Öğretmen Can’a kardeşinin neden okula gelmediğini sordu.” “Sence Can öğretmenine ne yanıt

vermiştir? (Eğer çocuk yanlış yanıt verirse) Sen ne derdin?”) madde olduğu ve en az etkili olan maddenin ise iki_1 isimli (Bisiklete binmeyi mi saklambaç oynamayı mı daha çok seversin?) madde olduğu tespit edilmiştir. Dinlediklerine uygun yanıtlar verme alt ölçeğine ait kurulan DFA modeline ilişkin uyum indeks değerleri Tablo 7’de görülmektedir.

Tablo 7

Dinlediklerine Uygun Yanıtlar Verme Alt Ölçeğine İlişkin Uyum İndeks Değerleri

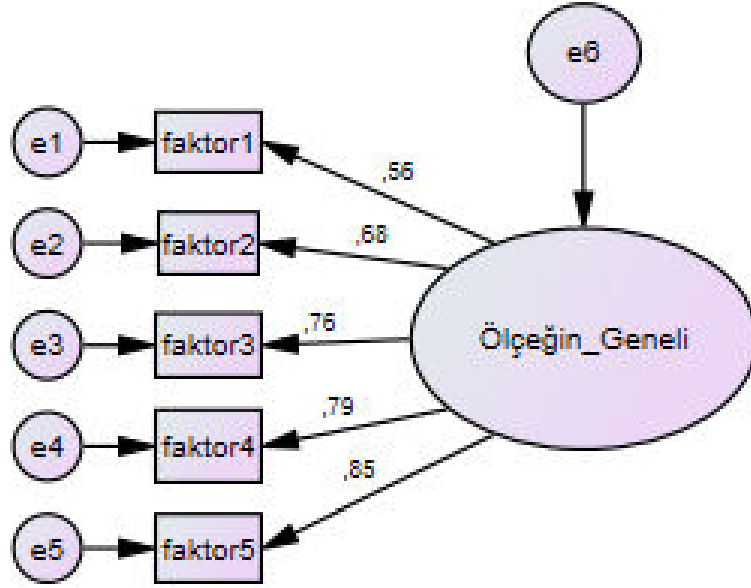
Uyum İndeks	Yapısal Eşitlik Modeli	Mükemmel Uyum Kriterleri	Kabul Edilebilir Uyum Kriterleri	Değerlendirme
$\chi^2/ (df)$	104.93/(27)= 3,89	$0 \leq \chi^2 \leq 3$	$3 < \chi^2 \leq 5$	Kabul Edilebilir Uyum
RMSEA	0.71	$0 \leq RMSEA \leq 0,05$	$0,05 < RMSEA \leq 0,08$	Kabul Edilebilir Uyum
TLI/NNFI	0.95	$0,97 \leq TLI \leq 1,00$	$0,95 \leq TLI < 0,97$	Kabul Edilebilir Uyum
CFI	0.96	$0,97 \leq CFI \leq 1,00$	$0,95 \leq CFI < 0,97$	Kabul Edilebilir Uyum
NFI	0.94	$0,95 \leq NFI \leq 1,00$	$0,90 \leq NFI < 0,95$	Kabul Edilebilir Uyum
AGFI	0,87	$0,90 \leq AGFI \leq 1,00$	$0,85 \leq AGFI < 0,90$	Kabul Edilebilir Uyum
GFI	0,94	$0,95 \leq GFI \leq 1,00$	$0,90 \leq GFI < 0,95$	Kabul Edilebilir Uyum

Tablo 7’ye bakıldığında çocukların dinlediklerine uygun yanıtlar verme alt ölçeğine ait puanlarına dayalı olarak kurulan DFA modeline ilişkin uyum indeks değerleri incelendiğinde $\chi^2/ (df)$ bakıldığında bu değer 3,89 olarak hesaplanmıştır ve 3 değeri ile 5 değeri arasında olduğundan kabul edilebilir uyum indeksine sahip olduğu görülmektedir (Byrne, 2013). RMSEA uyum indeksine bakıldığında 0,71 değeri ile kabul edilebilir uyum indeksine sahiptir. TLI/NNFI, NFI, CFI, AGFI ve GFI değerleri incelendiğinde kabul edilebilir uyum indeksine sahip olduğu görülmektedir (Schermele-Engel, Moosbrugger&Müller, 2003). Genel itibari ile okul öncesi çocukların dinlediklerine uygun yanıtlar verme alt ölçeğine ilişkin 1. Düzey 9 maddelik kurulan DFA modelinin doğrulandığı görülmektedir.

İfade Edici Dil Becerileri Değerlendirme Ölçeğinin Geneli

İfade edici dil becerileri değerlendirme ölçeğinin geneli 5 alt ölçekten oluşmaktadır. Bu alt ölçekler “Özelliklerini ifade etme”, “Dil Bilgisi yapılarını kullanma”, “Cümleleri tekrar etme”, “Görsel materyalleri okuma” ve “Dinlediklerine uygun yanıtlar verme” olmak üzere 5 alt ölçekten oluşmaktadır. Bu 5 alt ölçeğin puanlarını oluşturan 49 madde puanları ile hesaplanan puanlarla hesaplanan alt ölçek puanları ile kurulan DFA modeline ilişkin uyum indeksleri incelendiğinde t uyum indeksinin $p < ,05$ ’e göre anlamlı olduğu 5 alt ölçek

ile uyum gösterdiği görülmektedir. Genel Ölçek puanına ilişkin beş alt ölçek puanı ile kurulan DFA modelinin grafiksel gösterimi Şekil 6’da görülmektedir.

Şekil 6. İfade edici dil becerileri değerlendirme ölçeğinin geneline ilişkin dfa modeli

Şekil 6 incelendiğinde ölçeğin geneline etkileyen en önemli alt ölçeğin “Dinlediklerine uygun yanıtlar verme” alt ölçeği olduğu ve en az etkili olan alt ölçeğin ise “Özelliklerini ifade etme” alt ölçeği olduğu tespit edilmiştir. İfade edici dil becerileri değerlendirme ölçeğinin geneline ilişkin kurulan DFA modeline ait uyum indeks değerleri Tablo 8’de görülmektedir.

Tablo 8

İfade Edici Dil Becerileri Değerlendirme Ölçeğinin Geneline İlişkin Uyum İndeks Değerleri

Uyum İndeks	Yapısal Eşitlik Modeli	Mükemmel Uyum Kriterleri	Kabul Edilebilir Uyum Kriterleri	Değerlendirme
$\chi^2/ (df)$	14.420/(5)= 2,88	$0 \leq \chi^2 \leq 3$	$3 < \chi^2 \leq 5$	Mükemmel Uyum
RMSEA	0.67	$0 \leq RMSEA \leq 0,05$	$0,05 < RMSEA \leq 0,08$	Kabul Edilebilir Uyum
TLI/NNFI	0.98	$0,97 \leq TLI \leq 1,00$	$0,95 \leq TLI < 0,97$	Mükemmel Uyum
CFI	0.99	$0,97 \leq CFI \leq 1,00$	$0,95 \leq CFI < 0,97$	Mükemmel Uyum
NFI	0.98	$0,95 \leq NFI \leq 1,00$	$0,90 \leq NFI < 0,95$	Mükemmel Uyum
AGFI	0.96	$0,90 \leq AGFI \leq 1,00$	$0,85 \leq AGFI < 0,90$	Mükemmel Uyum
GFI	0.98	$0,95 \leq GFI \leq 1,00$	$0,90 \leq GFI < 0,95$	Mükemmel Uyum

Tablo 8’e bakıldığında çocukların ifade edici dil becerileri değerlendirme ölçeğinin geneline ait puanlarına dayalı olarak kurulan DFA modeline ilişkin uyum indeks değerleri incelendiğinde $\chi^2/ (df)$ bakıldığında bu değer 2,88 olarak hesaplanmıştır ve 0

değeri ile 3 değeri arasında olduğundan mükemmel uyum indeksine sahip olduğu görülmektedir (Byrne, 2013). RMSEA uyum indeksine bakıldığında 0,67 değeri ile kabul edilebilir uyum indeksine sahiptir. TLI/NNFI, NFI, CFI, AGFI ve GFI değerleri incelendiğinde mükemmel uyum indeksine sahip olduğu görülmektedir (Schermele-Engel, Moosbrugger&Müller, 2003). Genel itibari ile okul öncesi çocukların ifade edici dil becerileri değerlendirme ölçeğinin geneline ilişkin 1. Düzey 5alt ölçekli kurulan DFA modelinin doğrulandığı görülmektedir. Alt ölçeklerin toplam puanlarının yanında ifade edici dil becerileri değerlendirme ölçeğinin geneline ilişkin puanında hesaplanabileceği ispatlanmıştır. İfade edici dil becerilerine ait beş alt ölçeğe ilişkin hesaplanan Cronbach Alpha güvenirlik katsayısının ise 0.79 olarak hesaplandığı sonucuna ulaşılmıştır. Özdamar (1999)'a göre, Cronbach Alpha güvenirlik değerinin 0,60-0,80 arasında olması kabul edilebilir düzeyde güvenilir olduğu, 0,80-0,90 arasında olması yüksek düzeyde güvenilir olduğu ve 0,91-1,00 arasında çok yüksek düzeyde güvenilir olduğunu ifade etmektedir. Bu bağlamda ifade edici dil beceri değerlendirme ölçeğinin güvenirlik katsayısının kabul edilebilir güvenirlik düzeyine sahip olduğu görülmektedir.

Verilerin Analizi

Araştırmanın amacına uygun olarak toplanan veriler SPSS-25 paket programına işlenmiştir. Öncelikle verilerin dağılımları incelenmiştir ve uç değer ve kayıp veri gösteren veri olmadığı tespit edilmiştir. İfade edici dil becerileri ölçeğinin geneli ve alt faktörlerine ilişkin Kolmogorov-Smirnov istatistiğine dayalı normal dağılım varsayımları Tablo 9'da incelendiğinde normal dağılım varsayımını karşılamadığı puanların normal dağılım göstermediği görülmektedir. Ölçeklere ait elde edilen puan dağılımının sürekli veri olduğu ve eşit aralıklı ölçek düzeyinde olduğu görülmektedir. İki örneklemin (grup) birbirinden bağımsız olması, bağımlı değişkenlerin aralık veya oran ölçek düzeyinde ölçülmüş olması, normallik ve homojenlik varsayımlarının sağlanması parametrik test varsayımlarını karşılamaktadır. (Köklü, Büyüköztürk & Bököç, 2007, s. 152-161). Bu bağlamda parametrik test varsayımları karşılanmadığından çocukların demografik özelliklerine göre karşılaştırmalarda nonparametrik istatistik teknikleri kullanılmıştır.

Tablo 9

İfade Edici Dil Becerileri Değerlendirme Ölçeğinin Alt Faktörleri ve Geneline İlişkin Puanlara Ait Kolmogorov-Smirnov Z Testi Sonuçları

	Z İstatistiği	sd	p
Özelliklerini İfade Etme	,487	420	,000*
Dil Bilgisi Yapılarını Kullanma	,193	420	,000*
Cümleleri Tekrar Etme	,353	420	,000*
Görsel Materyalleri Okuma	,340	420	,000*
Dinlediklerine Uygun Yanıtlar Verme	,414	420	,000*
İfade Edici Dil Becerileri Değerlendirme Ölçeği	,184	420	,000*

*p<,05

“İfade Edici Dil becerileri Değerlendirme Ölçeği”nin geçerlik ve güvenirlik aşamalarında uzman görüşlerine dayalı madde güvenirlikleri hesaplanmıştır. Okul öncesi döneminde olan 15 çocuğa ölçek uygulanarak 3 puanlayıcı tarafından puanlandırılarak puanlayıcılararası uyumu hesaplamak için Kendall’s W istatistiği hesaplanmıştır. Ölçeğin yapı geçerliğinin sağlanması sürecinde 50 madde 20 başlıkta ele alınan ölçek 5 alt ölçek bağlamında toplanarak madde güvenirliği ve geçerliği ispatlanan alt ölçeklerin kendi içinde tanımlanan yapılarının doğrulanıp doğrulanmadığını test etmek için doğrulayıcı faktör analizi yapılmıştır. Aynı zamanda 5 alt ölçekte ele alınan maddelerden 1 tanesi (Aile üyelerini bilir) çalışmamış yani 20 başlık içerisinde 8. başlık çıkarılarak 19 başlık ve 49 maddelik yapı beş alt ölçekte doğrulanmıştır. Beş alt ölçek kendi içerisinde tutarlılık göstererek ölçeğin bütününe oluşturması için 5 alt faktör olarak toplam puanları alınarak genel bir faktör ile DFA modeli kurulmuştur. Kurulan son model ile ölçeğin 5 alt faktörde ve ölçeğin genelinde karşılaştırmalar yapılabileceği geçerlik çalışması ile doğrulanmıştır. Ölçeğin genelini oluşturan beş alt faktörlü yapının güvenirlik analizi ise Cronbach Alpha iç tutarlılık katsayısı ile hesaplanmıştır. Doğrulayıcı faktör analizi AMOS-25 paket programı kullanılmıştır. DFA sonucu elde edilen uyum iyiliği indekslerinin değerlendirilmesi için Schermelleh-Engel, Moosbrugger ve Müller (2003)’in belirlediği her bir alt ölçeğin doğrulanması sürecinde uyum indeks değerlerinin karşılaştırıldığı tablolardaki kriterler göz önünde bulundurulmuştur. Çocukların ifade edici dil becerileri değerlendirme ölçeğinin beş alt faktör ve geneline ilişkin beceri düzeylerinin dağılımlarına ortaya çıkarmak için betimsel istatistikler (ortalama, standart sapma, minimum değer ve maksimum değer) hesaplanmıştır. Çocukların ifade edici dil becerileri değerlendirme ölçeğinin alt başlıklarına ait beceri düzeylerini ortaya çıkarmak için betimsel istatistikler hesaplanmıştır. Çocukların cinsiyetlerine göre ifade edici dil becerileri değerlendirme ölçeğinin geneline

ve beş alt faktörüne ilişkin beceri düzeyleri arasındaki farklılıklara Mann-Whitney U Testi ile bakılmıştır. Çocukların yaşlarına göre ifade edici dil becerileri değerlendirme ölçeğinin geneline ve beş alt faktörüne ilişkin beceri düzeyleri arasındaki farklılıklara Kruskal-Wallis H testi ile bakılmış ve anlamlı farklılıkların hangi yaş aralıklarında olduğunun tespiti için her bir yaş grupları arasındaki farklılığa Mann-Whitney U testi yapılarak raporlanmıştır. Çocukların ölçeğin geneli ve alt faktörlerine ait beceri düzeyleri arasındaki ilişkiye Spearman's Rho analizi ile bakılmıştır.

BÖLÜM IV

BULGULAR VE YORUM

Çocukların İfade Edici Dil Beceri Ne Düzeydedir?

Tablo 10

Çocukların İfade Edici Dil Becerileri Ölçeğinin Geneli ve Alt Faktörlerine Ait Puan Dağılımlarına İlişkin Betimsel İstatistik Sonuçları

	N	Minimum	Maximum	$\bar{X}$ (Ortalama)	S
Özelliklerini İfade Etme	420	1,00	4,00	3,78	0,55
Dil Bilgisi Yapılarını Kullanma	420	4,00	14,00	11,07	2,67
Cümleleri Tekrar Etme	420	3,00	12,00	10,99	1,83
Görsel Materyalleri Okuma	420	4,00	9,00	8,26	1,19
Dinlediklerine Uygun Yanıtlar Verme	420	2,00	9,00	8,33	1,39
İfade Edici Dil Beceri Değerlendirme Ölçeği	420	14,00	48,00	42,42	6,20

Tablo 10 incelendiğinde çocukların ifade edici dil becerileri ölçeğinin geneli ve alt faktörlerine ilişkin beceri düzeylerinin dağılımları görülmektedir. “Özelliklerini İfade Etme” alt faktörüne bakıldığında minimum puanın 1 ve maksimum puanın 4 olduğu görülmektedir. Bu alt boyutta çocukların ortalamalarının $\bar{X}=3,78$ ($S=0,55$) beceri düzeyinde olduğu özelliklerini ifade etme becerilerinin yüksek olduğu görülmektedir. “Dil Bilgisi Yapılarını Kullanma” alt faktörüne bakıldığında minimum puanın 4 ve maksimum puanın 14 olduğu görülmektedir. Bu alt boyutta çocukların ortalamalarının $\bar{X}=11,07$ ($S=2,67$) beceri düzeyinde olduğu dil bilgisi yapılarını kullanma becerilerinin yüksek olduğu görülmektedir. “Cümleleri Tekrar Etme” alt faktörüne bakıldığında minimum puanın 3 ve maksimum puanın 12 olduğu görülmektedir. Bu alt boyutta çocukların

ortalamalarının $\bar{X}=10,99$ ($S=1,83$) beceri düzeyinde olduğu cümleleri tekrar etme becerilerinin yüksek olduğu görülmektedir. “Görsel Materyalleri Okuma” alt faktörüne bakıldığında minimum puanın 4 ve maksimum puanın 9 olduğu görülmektedir. Bu alt boyutta çocukların ortalamalarının $\bar{X}=8,26$ ($S=1,19$) beceri düzeyinde olduğu görsel materyalleri okuma becerilerinin yüksek olduğu görülmektedir. “Dinlediklerine Uygun Yanıtlar Verme” alt faktörüne bakıldığında minimum puanın 2 ve maksimum puanın 9 olduğu görülmektedir. Bu alt boyutta çocukların ortalamalarının $\bar{X}=8,33$ ($S=1,39$) beceri düzeyinde olduğu dinlediklerine uygun yanıtlar verme becerilerinin yüksek olduğu görülmektedir. İfade edici dil beceriler ölçeğinin geneline ilişkin puan dağılımına bakıldığında minimum puanın 14 ve maksimum puanın 48 olduğu görülmektedir. Bu alt boyutta çocukların ortalamalarının $\bar{X}=42,42$ ($S=6,20$) beceri düzeyinde olduğu yani çocukların ifade edici dil becerilerinin yüksek olduğu görülmektedir.

Tablo 11

Çocukların İfade Edici Dil Becerileri Ölçeğinin Alt Başlıklarına (20 Başlık) Ait Puan Dağılımlarına İlişkin Betimsel İstatistik Sonuçları

	N	Minimum	Maximum	$\bar{X}$ (Ortalama)	S
1.Cümleleri eksiksiz olarak tekrar eder.	420	,00	4,00	3,98	0,26
2.Sorulan bir soruya konu ile ilgili istenen bilgiyi içeren yanıtlar verir.	420	1,00	2,00	1,94	0,25
3.Niçin/Neden? Sorularına uygun yanıt verir.	420	,00	2,00	1,91	0,32
4.En az 3-5 sözcüklü cümleler kurar.	420	0	1,00	0,95	0,22
5.Eylem/olay bildiren tanıdık sözcükleri ekleri ile doğru olarak söyler.	420	,00	2,00	1,88	0,45
6.Adını ve soyadını tam olarak söyler.	420	,00	2,00	1,95	0,23
7.Yaşını tam olarak söyler.	420	,00	2,00	1,83	0,43
9.Resimlerde “ad bildiren” sözcükleri söyler.	420	,00	4,00	3,77	0,66
10.Belirli kavram kategorilerine ait sözcükleri söyler.	420	,00	2,00	1,79	0,52
11.Dinlediklerini bir süre sonra hatırlar.	420	,00	2,00	1,77	0,56
12. Olayları bir sıra ile izleyerek anladığını ifade eder.	420	,00	2,00	1,75	0,58
13.Karmaşık cümleleri eksiksiz tekrar eder.	420	,00	5,00	4,25	1,32
14.Resimlerdeki olayları betimleyebilir/hakkında konuşabilir.	420	,00	2,00	1,86	0,42
15.Yapım eklerini kullanır.	420	,00	2,00	1,79	0,52
16.Anlaşılması güç olan cümleleri eksiksiz tekrar eder.	420	,00	3,00	2,75	0,67
17.Özne-yüklem uyumunu ifade eder.	420	,00	3,00	2,65	0,72
18.Resimdeki olayları doğru cümlelerle betimler.	420	0	1,00	0,76	0,43
19.Sıfat ve zarf kullanarak anlamlı cümleler kurar.	420	,00	2,00	1,90	0,36
20.Kişi adılarını ve ad eklerini kullanır.	420	,00	6,00	3,54	2,14

Tablo 11 incelendiğinde çocukların ifade edici dil becerileri ölçeğinin alt faktörlerini oluşturan 19 başlıkta aldıkları puanların dağılımları görülmektedir. İncelenen alt başlıklara bakıldığında ortalama puanlarının maksimum puana yakın olmasından dolayı yüksek düzeyde beceri düzeyine sahip oldukları görülmektedir. Fakat “Kişi adılarını ve ad eklerini kullanır” alt başlığına ilişkin ortalamanın maksimum puana uzak olduğu yani çocukların bu alt başlıkta orta düzey civarında bir beceriye sahip oldukları görülmektedir.

Çocukların Cinsiyetlerine Göre İfade Edici Dil Becerileri Arasında Anlamlı Farklılık Var mıdır?

Tablo 12

Çocukların Cinsiyetlerine Göre İfade Edici Dil Becerileri Ölçeğinin Geneli ve Alt Faktörlerine Ait Puanları Arasındaki Farklılığa İlişkin Mann-Whitney U Testi Sonuçları

	Cinsiyet	N	$\bar{X}$	S	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	Z	p
Özelliklerini İfade Etme	Kız	220	3,81	0,50	215,69	47452,00	-1,42	,156
	Erkek	200	3,75	0,60	204,79	40958,00		
Dil Bilgisi Yapılarını Kullanma	Kız	220	11,10	2,60	210,92	46402,00	-,08	,940
	Erkek	200	11,04	2,74	210,04	42008,00		
Cümleleri Tekrar Etme	Kız	220	11,09	1,66	213,54	46978,00	-,63	,530
	Erkek	200	10,88	2,00	207,16	41432,00		
Görsel Materyalleri Okuma	Kız	220	8,25	1,19	209,97	46192,50	-,11	,914
	Erkek	200	8,27	1,20	211,09	42217,50		
Dinlediklerine Uygun Yanıtlar Verme	Kız	220	8,43	1,19	213,01	46862,50	-,57	,570
	Erkek	200	8,22	1,58	207,74	41547,50		
İfade Edici Dil Beceri Değerlendirme Ölçeği	Kız	220	42,68	5,70	213,85	47047,50	-,60	,548
	Erkek	200	42,14	6,72	206,81	41362,50		

*p<,05

Tablo 12 incelendiğinde çocukların cinsiyetlerine göre ifade edici dil becerileri ölçeğinin geneli ve alt faktörlerine ilişkin beceri düzeyleri arasında anlamlı farklılık olup olmadığı görülmektedir. “Özelliklerini İfade Etme” alt faktöründe kız çocukların beceri ortalamalarına ($\bar{X}$ =3,81) ait sıra ortalamaları (215,69) ile erkek çocukların beceri ortalamalarına ($\bar{X}$ =3,75) ait sıra ortalamaları (204,79) arasında Z=-1,42, p=,156>,05’e göre anlamlı farklılık olmadığı görülmektedir. “Dil Bilgisi Yapılarını Kullanma” alt faktöründe kız çocukların beceri ortalamalarına ($\bar{X}$ =11,10) ait sıra ortalamaları (210,92) ile erkek çocukların beceri ortalamalarına ($\bar{X}$ =11,04) ait sıra ortalamaları (210,04) arasında Z=,08, p=,940>,05’e göre anlamlı farklılık olmadığı görülmektedir. “Cümleleri Tekrar Etme” alt faktöründe kız çocukların beceri ortalamalarına ($\bar{X}$

=11,09) ait sıra ortalamaları (213,54) ile erkek çocukların beceri ortalamalarına ($\bar{X}$ =10,88) ait sıra ortalamaları (207,16) arasında $Z=-,08$, $p=,940>,05$ 'e göre anlamlı farklılık olmadığı görülmektedir. “Görsel Materyalleri Okuma” alt faktöründe kız çocukların beceri ortalamalarına ($\bar{X}$ =8,25) ait sıra ortalamaları (209,97) ile erkek çocukların beceri ortalamalarına ($\bar{X}$ =8,27) ait sıra ortalamaları (211,09) arasında $Z=-,11$, $p=,914>,05$ 'e göre anlamlı farklılık olmadığı görülmektedir. “Dinlediklerine Uygun Yanıtlar Verme” alt faktöründe kız çocukların beceri ortalamalarına ($\bar{X}$ =8,43) ait sıra ortalamaları (213,01) ile erkek çocukların beceri ortalamalarına ($\bar{X}$ =8,22) ait sıra ortalamaları (207,74) arasında $Z=-,57$, $p=,570>,05$ 'e göre anlamlı farklılık olmadığı görülmektedir. İfade edici dil becerileri değerlendirme ölçeğinin geneline ilişkin kız çocukların beceri ortalamalarına ($\bar{X}$ =42,68) ait sıra ortalamaları (213,85) ile erkek çocukların beceri ortalamalarına ($\bar{X}$ =42,14) ait sıra ortalamaları (206,81) arasında $Z=-,60$, $p=,548>,05$ 'e göre anlamlı farklılık olmadığı görülmektedir.

Çocukların Yaşlarına Göre İfade Edici Dil Becerileri Arasında Anlamlı Farklılık Var Mıdır?

Tablo 13

Çocukların Yaşlarına Göre İfade Edici Dil Becerileri Ölçeğinin Geneli ve Alt Faktörlerine Ait Puanları Arasındaki Farklılığa İlişkin Kruskal-Wallis H Testi Sonuçları

	Grup	N	Ortalama	S	Sıra Ortalaması	$X^2_{(sd;3)}$	p	Anlamlı Fark (İkili Karşılaştırma)
Özelliklerini İfade Etme	51 ve Altı	105	3,60	0,69	179,96	38,31	,000*	4>1, 4>2
	52-55 Aylık	100	3,75	0,48	198,40			
	56-59 Aylık	58	3,71	0,75	210,57			
	60 ve Üzeri	157	3,95	0,32	238,61			
Dil Bilgisi Yapılarını Kullanma	51 ve Altı	105	11,33	2,74	225,15	14,95	,002*	4>3
	52-55 Aylık	100	10,95	2,67	205,30			
	56-59 Aylık	58	9,90	2,82	158,08			
	60 ve Üzeri	157	11,40	2,64	228,38			
Cümleleri Tekrar Etme	51 ve Altı	105	10,43	2,36	184,39	23,45	,000*	4>1, 4>3
	52-55 Aylık	100	11,26	1,45	222,18			
	56-59 Aylık	58	10,45	1,94	173,48			
	60 ve Üzeri	157	11,38	1,45	234,20			
Görsel Materyalleri Okuma	51 ve Altı	105	8,06	1,21	183,59	21,13	,000*	4>1, 4>3
	52-55 Aylık	100	8,15	1,43	211,97			
	56-59 Aylık	58	7,93	1,46	182,70			
	60 ve Üzeri	157	8,59	0,75	237,84			
Dinlediklerine Uygun Yanıtlar Verme	51 ve Altı	105	8,28	1,44	205,79	39,68	,000*	4>2, 4>3
	52-55 Aylık	100	7,97	1,49	175,50			
	56-59 Aylık	58	8,02	1,58	184,39			
	60 ve Üzeri	157	8,70	1,11	245,59			
İfade Edici Dil Beceri Değerlendirme Ölçeği	51 ve Altı	105	41,70	6,97	195,12	23,17	,000*	4>3, 4>1
	52-55 Aylık	100	42,08	5,91	200,50			
	56-59 Aylık	58	40,00	7,15	164,68			
	60 ve Üzeri	157	44,03	4,99	244,08			

* $p<,05$ Kategoriler: 51 ve Altı=1; 52-55 Aylık=2; 56-59 Aylık=3; 60 ve Üzeri=4

Tablo 13 incelendiğinde çocukların yaşlarına göre ifade edici dil becerileri değerlendirme ölçeğinin geneline ve alt faktörlerine ilişkin beceri düzeyleri arasında anlamlı farklılık olup olmadığı görülmektedir. “Özelliklerini İfade Etme” alt faktöründe çocukların yaşlarına göre beceri düzeylerine ilişkin sıra ortalamaları arasında $X^2_{(sd:3)}=38,31$, $p=,000<,05$ ’e göre anlamlı farklılık olduğu görülmektedir. Bu anlamlı farklılık 60 ve üzeri aylık olan çocukların beceri düzeylerine ait sıra ortalamalarının (238,61), 51 ve altı aylık olan çocukların beceri düzeylerine ait sıra ortalamalarından (179,96) ve 52-55 aylık olan çocukların beceri düzeylerine ait sıra ortalamalarından (198,40) daha yüksek olmasından kaynaklanmaktadır.

“Dil Bilgisi Yapılarını Kullanma” alt faktöründe çocukların yaşlarına göre beceri düzeylerine ilişkin sıra ortalamaları arasında $X^2_{(sd:3)}=14,95$, $p=,002<,05$ ’e göre anlamlı farklılık olduğu görülmektedir. Bu anlamlı farklılık 60 ve üzeri aylık olan çocukların beceri düzeylerine ait sıra ortalamalarının (228,38), 56-59 aylık olan çocukların beceri düzeylerine ait sıra ortalamalarından (158,08) daha yüksek olmasından kaynaklanmaktadır.

“Cümleleri Tekrar Etme” alt faktöründe çocukların yaşlarına göre beceri düzeylerine ilişkin sıra ortalamaları arasında $X^2_{(sd:3)}=23,45$, $p=,000<,05$ ’e göre anlamlı farklılık olduğu görülmektedir. Bu anlamlı farklılık 60 ve üzeri aylık olan çocukların beceri düzeylerine ait sıra ortalamalarının (234,20), 51 ve altı aylık olan çocukların beceri düzeylerine ait sıra ortalamalarından (184,39) ve 56-59 aylık olan çocukların beceri düzeylerine ait sıra ortalamalarından (173,48) daha yüksek olmasından kaynaklanmaktadır.

“Görsel Materyalleri Okuma” alt faktöründe çocukların yaşlarına göre beceri düzeylerine ilişkin sıra ortalamaları arasında $X^2_{(sd:3)}=21,13$, $p=,000<,05$ ’e göre anlamlı farklılık olduğu görülmektedir. Bu anlamlı farklılık 60 ve üzeri aylık olan çocukların beceri düzeylerine ait sıra ortalamalarının (237,84), 51 ve altı aylık olan çocukların beceri düzeylerine ait sıra ortalamalarından (183,59) ve 56-59 aylık olan çocukların beceri düzeylerine ait sıra ortalamalarından (182,70) daha yüksek olmasından kaynaklanmaktadır.

“Dinlediklerine Uygun Yanıtlar Verme” alt faktöründe çocukların yaşlarına göre beceri düzeylerine ilişkin sıra ortalamaları arasında $X^2_{(sd:3)}=39,68$, $p=,000<,05$ ’e göre anlamlı farklılık olduğu görülmektedir. Bu anlamlı farklılık 60 ve üzeri aylık olan çocukların beceri düzeylerine ait sıra ortalamalarının (245,59), 52-55 aylık olan çocukların beceri düzeylerine ait sıra ortalamalarından (175,50) ve 56-59 aylık olan çocukların beceri düzeylerine ait sıra ortalamalarından (184,39) daha yüksek olmasından kaynaklanmaktadır.

İfade edici dil becerileri ölçeğinin geneline ilişkin çocukların yaşlarına göre beceri düzeylerine ilişkin sıra ortalamaları arasında $X^2_{(sd:3)}=23,17$, $p=,000<,05$ 'e göre anlamlı farklılık olduğu görülmektedir. Bu anlamlı farklılık 60 ve üzeri aylık olan çocukların beceri düzeylerine ait sıra ortalamalarının (244,08), 51 ve altı aylık olan çocukların beceri düzeylerine ait sıra ortalamalarından (195,12) ve 56-59 aylık olan çocukların beceri düzeylerine ait sıra ortalamalarından (164,68) daha yüksek olmasından kaynaklanmaktadır.

Çocukların İfade Edici Dil Becerileri Değerlendirme Ölçeğinin Geneli Ve Alt Faktörlerinden Aldıkları Puanlar Arasında İlişki Var Mıdır?

Tablo 14

Çocukların İfade Edici Dil Becerileri Değerlendirme Ölçeğinin Geneli ve Alt Faktörlerinden Aldıkları Puanlar Arasındaki İlişkiye Ait Sperman's Rho Korelasyon Analizi Sonuçları

N=393		1	2	3	4	5
1.Özelliklerini İfade Etme	r					
	p					
2. Dil Bilgisi Yapılarını Kullanma	r	0,24*				
	p	,000				
3. Cümleleri Tekrar Etme	r	0,37*	0,53*			
	p	,000	,000			
4. Görsel Materyalleri Okuma	r	0,36*	0,57*	0,62*		
	p	,000	,000	,000		
5. Dinlediklerine Uygun Yanıtlar Verme	r	0,42*	0,48*	0,48*	0,52*	
	p	,000	,000	,000	,000	
İfade Edici Dil Beceri Değerlendirme Ölçeğinin Geneli	r	0,43*	0,90*	0,75*	0,75*	0,64*
	p	,000	,000	,000	,000	,000

* $p<,05$

Tablo 14 incelendiğinde çocukların ifade edici dil becerileri değerlendirme ölçeğinin geneli ve alt faktörlerine ait beceri düzeyleri arasında ilişki olup olmadığı görülmektedir. Özelliklerini ifade etme alt faktörüne ilişkin çocukların beceri düzeyleri ile dil bilgisi yapılarını kullanma alt faktörüne ilişkin beceri düzeyleri arasında $r=0,24$, $p=,000<,05$ 'e göre düşük düzeyde pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir. Özelliklerini ifade etme alt faktörüne ilişkin çocukların beceri düzeyleri ile cümleleri tekrar etme alt faktörüne ilişkin beceri düzeyleri arasında $r=0,37$, $p=,000<,05$ 'e göre orta düzeye yakın pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir. Özelliklerini ifade etme alt faktörüne ilişkin çocukların beceri düzeyleri ile görsel materyalleri okuma alt faktörüne ilişkin beceri

düzeyleri arasında $r=0,35$, $p=,000<,05$ 'e göre orta düzeye yakın pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir. Özelliklerini ifade etme alt faktörüne ilişkin çocukların beceri düzeyleri ile dinlediklerine uygun yanıtlar verme alt faktörüne ilişkin beceri düzeyleri arasında $r=0,42$, $p=,000<,05$ 'e göre orta düzeyde pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir. Özelliklerini ifade etme alt faktörüne ilişkin çocukların beceri düzeyleri ile ifade edici dil becerileri değerlendirme ölçeğinin geneline ilişkin beceri düzeyleri arasında $r=0,43$, $p=,000<,05$ 'e göre orta düzeyde pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir.

Dil bilgisi yapılarını kullanma alt faktörüne ilişkin çocukların beceri düzeyleri ile cümleleri tekrar etme alt faktörüne ilişkin beceri düzeyleri arasında $r=0,53$, $p=,000<,05$ 'e göre orta düzeyde pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir. Dil bilgisi yapılarını kullanma alt faktörüne ilişkin çocukların beceri düzeyleri ile görsel materyalleri okuma alt faktörüne ilişkin beceri düzeyleri arasında $r=0,57$, $p=,000<,05$ 'e göre orta düzeyde pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir. Dil bilgisi yapılarını kullanma alt faktörüne ilişkin çocukların beceri düzeyleri ile dinlediklerine uygun yanıtlar verme alt faktörüne ilişkin beceri düzeyleri arasında $r=0,48$, $p=,000<,05$ 'e göre orta düzeyde pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir. Dil bilgisi yapılarını kullanma alt faktörüne ilişkin çocukların beceri düzeyleri ile ifade edici dil becerileri değerlendirme ölçeğinin geneline ilişkin beceri düzeyleri arasında $r=0,90$, $p=,000<,05$ 'e göre yüksek düzeyde pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir.

Cümleleri tekrar etme alt faktörüne ilişkin çocukların beceri düzeyleri ile görsel materyalleri okuma alt faktörüne ilişkin beceri düzeyleri arasında $r=0,62$, $p=,000<,05$ 'e göre orta düzeyin biraz üzerinde pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir. Cümleleri tekrar etme alt faktörüne ilişkin çocukların beceri düzeyleri ile dinlediklerine uygun yanıtlar verme alt faktörüne ilişkin beceri düzeyleri arasında $r=0,48$, $p=,000<,05$ 'e göre orta düzeyde pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir. Cümleleri tekrar etme alt faktörüne ilişkin çocukların beceri düzeyleri ile ifade edici dil becerileri değerlendirme ölçeğinin geneline ilişkin beceri düzeyleri arasında $r=0,75$, $p=,000<,05$ 'e göre yüksek düzeyde pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir.

Görsel materyalleri okuma alt faktörüne ilişkin çocukların beceri düzeyleri ile dinlediklerine uygun yanıtlar verme alt faktörüne ilişkin beceri düzeyleri arasında $r=0,52$, $p=,000<,05$ 'e göre orta düzeyde pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir. Görsel materyalleri okuma alt faktörüne ilişkin çocukların beceri düzeyleri ile ifade edici

dil becerileri değerlendirme ölçeğinin geneline ilişkin beceri düzeyleri arasında $r=0,75$, $p=,000<,05$ 'e göre yüksek düzeyde pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu görölmektedir.

Dinlediklerine uygun yanıtlar verme alt faktörüne ilişkin çocukların beceri düzeyleri ile ifade edici dil becerileri değerlendirme ölçeğinin geneline ilişkin beceri düzeyleri arasında $r=0,64$, $p=,000<,05$ 'e göre orta düzeyin üstünde pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu görölmektedir.

BÖLÜM V

SONUÇ VE TARTIŞMA

Bu araştırmada okul öncesi dönem çocuklarının ifade edici dil becerilerini ölçme amacıyla geliştirilen “İfade Edici Dil Becerileri Değerlendirme Ölçeği”nin geçerlik ve güvenirlik çalışmalarının yapılması amaçlanmıştır. Araştırmacı tarafından geliştirilen ölçekte okul öncesi dönem çocuklarının ifade etme becerilerine yönelik sözcük, cümle ve kısa olay örgüleri belirlenerek 20 başlık oluşturulmuştur. 20 başlık için de ölçülmek istenen beceri baz alınarak farklı alt maddeler eklenmiştir. Alt maddeler ile birlikte toplamda 50 değerlendirme maddesi olacak şekilde tasarlanmıştır. Belirlenen 50 maddeye ilişkin puanlamada yapar ise 1 yapmaz ise 0 şeklinde değerlendirme kriteri eklenmiştir. Geçerlik ve güvenirlik analizleri sonucunda 49 madde ve 19 başlık şeklinde ölçeğe son şekli verilerek bulgulara yönelik analizler gerçekleştirilmiştir.

Analizlerden elde edilen sonuçlar;

- İfade edici dil becerileri değerlendirme ölçeğinin güvenilir bir araç olup olmadığı
- İfade edici dil becerileri değerlendirme ölçeğinin geçerli bir araç olup olmadığı
- Uzman görüşleri çerçevesinde görüş ayrılığı ve görüş birliğine dayalı madde güvenirlikleri
- Puanlayıcılar arası uyum
- Çocukların ifade edici dil becerilerinin ne düzeyde olduğu
- Çocukların cinsiyetlerine göre ifade edici dil becerileri arasında anlamlı farklılık olup olmadığı

- Çocukların yaşlarına göre ifade edici dil becerileri arasında anlamlı farklılık olup olmadığı
- Çocukların ifade edici dil becerileri değerlendirme ölçeğinin geneli ve alt faktörlerinden aldıkları puanlar arasında ilişki olup olmadığı

olmak üzere sekiz bölümde ele alınmıştır.

İfade edici dil becerileri değerlendirme ölçeğinin yapı geçerliğine yönelik sonuçlar

50 madde ve 20 alt başlık belirlenen ölçeğin 5 alt ölçek olarak değerlendirilmesi için literatür destekli düzenleme yapılarak 5 alt ölçeğin taslağı belirlenmiş ve buna yönelik kurulan 1. Düzey tek faktörlü doğrulayıcı faktör analizi modellerinin analizleri neticesinde 5 alt ölçek kendi içerisinde kabul edilebilir ve mükemmel uyum indekslerine sahip oldukları sonucuna ulaşılmıştır. Alt ölçeklerin doğrulanması sürecinde birinci alt ölçekte bir madde çalışmamış ve ölçeğin son halinde 49 maddelik bir yapı elde edilmiştir. Ölçeğin geneline ilişkin puanların hesaplanabilmesi için 5 alt ölçeğe ait toplam puanlar alınarak ölçeğin alt faktörleri gibi değerlendirilerek 1. Düzey tek faktörlü kurulan DFA modelinin doğrulandığı yani ölçeğin geçerliğinin kanıtlandığı sonucuna ulaşılmıştır.

Geçerlik ve güvenirlik analizleri sonucunda 49 maddeden oluşan 5 alt faktörü ifade eden geçerli ve güvenilir ifade edici dil becerileri değerlendirme ölçeği ortaya çıkmıştır.

İfade edici dil becerileri değerlendirme ölçeğinin iç tutarlılık katsayısına ilişkin güvenirlik hesaplamalarına yönelik sonuçlar

Ölçeğin 49 maddelik beş alt faktörlü kurulan DFA modelinden sonra toplam puanlara dayalı hesaplanan beş alt faktörün kendi içerisinde iç tutarlılığını ölçerek ifade edici dil becerileri değerlendirme ölçeğinin güvenirlik katsayısının hesaplanması sonucu kabul edilebilir düzeyde güvenirlik katsayısına sahip olduğu tespit edilmiştir.

İfade edici dil becerileri değerlendirme ölçeğinin uzman görüşleri çerçevesinde görüş ayrılığı ve görüş birliğine dayalı madde güvenirliklerine yönelik sonuçlar

İfade edici dil becerileri değerlendirme ölçeği ile ilgili ölçek maddelerine ait madde güvenirliklerinin 1,00 olduğu yani her bir maddenin değerlendirme ölçeğinde kalabilecek güvenirlik katsayısına sahip olduğu görülmüştür.

Ergül (2007) tarafından yapılan Boehm Okul Öncesi Temel Kavramlar Testi-3'ün Türkçe'ye uyarlama çalışmasında testin geçerliğine ilişkin olarak kapsam geçerliği çalışması için alan uzmanlarının görüşlerinden yararlanılmış ve uzman görüşleri arasında

yüksek bir ilişki ortaya çıkmıştır. Bu bağlamda İEDBDÖ'deki maddelerin güvenirlik katsayısına sahip olduğu görülmektedir.

İfade edici dil becerileri değerlendirme ölçeğinin uygulanması sürecinde puanlayıcılar arası uyuma yönelik sonuçlar

Oluşturulan 50 maddelik değerlendirme ölçeğinin çocukların değerlendirme sürecinde puanlayıcılar arası uyum sağlanması durumunda ölçeğin tek bir puanlayıcının değerlendirmesi ile güvenilir ölçümler yapılacağını ispatlamak için 15 çocuk ölçek kullanılarak ana uygulamadan önce üç uzman tarafından değerlendirilmiştir. Bu bağlamda ölçek maddeleri ile ifade edici dil becerileri değerlendirilen çocukların uzmanların puanlamaları sonucu doğru bir değerlendirme yapılabilecek ölçek niteliği taşıdığı tek bir puanlayıcı kullanarak çocukların ifade edici dil becerilerinin rahatlıkla ölçülebileceği görülmektedir.

Güven ve Topbaş (2014) TEDİL testinin uygulayıcılar arasındaki güvenirliğini incelemiş ve testi kullananın güvenebileceği oranda çok küçük bir ölçüm hatasına sahip olduğu bulunmuştur. Bu sonuçlar İEDBDÖ'nün farklı uygulayıcılarla da güvenilir bir şekilde uygulanabileceğine güçlü bir kanıt sağlamıştır.

Okul öncesi dönemi çocukların ifade edici dil becerilerinin ne düzeyde olduğuna yönelik sonuçlar

Bu araştırmada çocukları ifade edici dil becerileri değerlendirme ölçeğinin alt faktörlerinden maksimum puana en yakın olan alt faktörün özelliklerini ifade etme alt faktörü olduğu yani çocukların özelliklerini ifade etme becerilerinin daha yüksek olduğu, maksimum puana en uzak olan alt faktörün dil bilgisi yapılarını kullanma alt faktörü olduğu yani çocukların dilbilgisi yapılarını kullanma becerilerinin daha düşük olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Genel itibari ile çocukların ifade edici dil becerilerinin ölçekten alınabilecek maksimum puana yakın olmasından dolayı yüksek beceri düzeyine sahip oldukları sonucuna ulaşılmıştır.

Genel itibari ile ifade edici dil becerileri değerlendirme ölçeğinin alt faktörlerini oluşturan başlıklara ilişkin çocukların ortalama puan dağılımlarına bakıldığında cümleleri eksiksiz olarak tekrar eder başlığındaki çocukların beceri düzeylerinin daha yüksek olduğu ve kişi adlarını ve ad eklerini kullanır başlığındaki çocukların beceri düzeylerinin maksimum puana uzak olmasından dolayı daha düşük olduğu görülmektedir.

Çocukların cinsiyetlerine göre ifade edici dil becerileri arasında anlamlı farklılık olup olmadığına yönelik sonuçlar

Çocukların cinsiyetlerine göre ifade edici dil becerileri değerlendirme ölçeğinin geneline ve alt faktörlerine ilişkin beceri düzeyleri arasında anlamlı farklılık olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Kız çocukların ifade edici dil becerileri ile erkek çocukların ifade edici dil becerilerinin birbirine denk olduğu tespit edilmiştir.

Ergül (2007) tarafından yapılan Boehm Okul Öncesi Temel Kavramlar Testi-3'ün Türkçe'ye uyarlama çalışmasında çocukların temel ilişkisel kavramları bilme durumlarının cinsiyete göre değişip değişmediği incelenmiş ve cinsiyetler arası herhangi bir anlamlı fark bulunmamıştır. Yine Yıldırım ve arkadaşlarının (2010) çalışmalarında da cinsiyetler arasında dil anlama becerisi açısından bir fark bulunamamıştır. Her iki araştırmadan elde edilen sonuçların mevcut araştırma sonucunu desteklediği görülmüştür. Bu istendik bir durumdur. Bunu sağlamadığımız durumda cinsiyetlere göre farklı standardizasyon puanlaması gerekecektir. Elde ettiğimiz bu sonuç, testin hem erkek hem de kız çocuklarının benzer normlara sahip olduğunu göstermekte ve her iki cinsiyete de uygulanabileceğini işaret etmektedir.

Çocukların yaşlarına göre ifade edici dil becerileri arasında anlamlı farklılık olup olmadığına yönelik sonuçlar

Çocukların yaşlarına göre ifade edici dil becerileri değerlendirme ölçeğinin geneline ve alt faktörlerine ilişkin beceri düzeyleri arasında anlamlı farklılık olduğu sonucuna ulaşılmaktadır. Genel olarak alt faktörlerde ve ölçeğin genelinde 60 ve üzeri aylık olan çocukların beceri düzeylerinin anlamlı farklılık yaratacak düzeyde daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Araştırma bulgularının bütününe bakıldığında deneklerin yaşlarının arttıkça beceri düzeylerinin de anlamlı farklılık yaratacak düzeyde arttığı tespit edilmiştir. Bu veri Peabody Resim Kelime Testi III ile aynı doğrultuda çalıştığının bir göstergesi olarak değerlendirilmiştir (Özekes, 2016, 285). Bu anlamda İfade Edici Dil Becerileri Değerlendirme Formu'nun farklı yaşlardaki bireylerin ifade edici dil becerilerini ölçtüğünü söyleyebilmek mümkün görünmektedir.

Çocukların ifade edici dil becerileri değerlendirme ölçeğinin geneli ve alt faktörlerinden aldıkları puanlar arasında ilişki olup olmadığına yönelik sonuçlar

Çocukların ifade edici dil becerileri değerlendirme ölçeğinin geneli ile en yüksek ilişkinin dil bilgisi yapılarını kullanma alt faktörüne ait beceri düzeyleri arasında olduğu ve en düşük ilişkinin ise özelliklerini ifade etme alt faktörüne ait beceri düzeyleri arasında olduğu sonucuna ulaşılmıştır. İfade edici dil becerileri değerlendirme ölçeğini alt faktörleri arasında en yüksek ilişkinin görsel materyalleri okuma alt faktörüne ait beceri düzeyleri ile cümleleri tekrar etme ölçeğine ait beceri düzeyleri arasında olduğu ve en düşük ilişkinin ise dil bilgisi yapılarını kullanma alt faktörüne ait beceri düzeyleri ile özelliklerini ifade etme alt faktörüne ait beceri düzeyleri arasında olduğu tespit edilmiştir.

Öneriler

Bu araştırma okul öncesi dönem çocuklarının ifade edici dil becerilerini belirleme amacıyla geliştirilen ölçeğin geçerlik güvenirlik çalışmalarının yapılmasını amaçlamaktadır. Araştırma kapsamında geliştirilen ölçme aracının geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı olduğu görülmüştür.

Araştırmadan elde edilen sonuçlar doğrultusunda şu öneriler sunulmuştur.

- Araştırma okul öncesi eğitim kurumlarına devam etmeyen 36-72 aylık çocuklar üzerinde de yapılarak, elde edilen sonuçlar bu kurumlara devam eden çocukların testten aldıkları ortalamalar ile karşılaştırılabilir.
- İleriki çalışmalarda çeşitli engel gruplarında yer alan çocuklarla geçerlik ve güvenirlik çalışmaları yapılarak, elde edilen sonuçlar bu sonuçlarla karşılaştırılabilir.
- Elde edilen bulguların genellenebilmesi için araştırmanın, bir araştırma ekibi tarafından, daha çok sayıda ilçe, okul ve daha büyük bir örneklemde yapılması önerilebilir. Bu ilçelerde belirlenen örneklem grubunda bulunan çocukların testten aldıkları ortalamalar ile sosyoekonomik düzeylerdeki farklılıklar incelenebilir.
- İleride yapılacak araştırmalarda çocukların bu ölçekten almış oldukları puan ortalamalarının diğer gelişim alanlarını etkileyip etkilemediği araştırılabilir.
- Test bireysel olarak uygulanan bir test olduğu için, alanda çalışan öğretmenler için zaman alıcı bir çalışma olarak görülebilir. Ancak, serbest zamanlarda ya da çocukların uygun olduğu diğer zaman dilimlerinde her gün iki ya da üç çocukla uygulama yapılarak bütün grubun ifade edici dil becerilerine ilişkin bilgileri

belirlenebilir. Bu belirleme çalışmasının bir değerlendirme yöntemi olarak, sene başında, ortasında ve sonunda yapılması ve sonuçların eğitim programları, öğretmen ve çocuk boyutlarına göre yorumlanması önerilmektedir.

- Öğretmenler bu ölçeği örnek alarak kendi değerlendirme yöntemlerini çeşitlendirebilirler. Eğitim programları, çocukların bütün gelişim alanlarındaki durumlarının belirlenmesi ve ilgili personelin mesleki gelişimleri için sistemli olarak değerlendirilmelidir. Bu nedenle özellikle çocukla yakın ilişki içinde olan öğretmenler, alanda yer alan ölçme değerlendirme yöntem ve araçlarından haberdar olmalıdırlar. Bunun için gerekli kaynakları sürekli izlemelidirler. Gereken durumlarda bu araçların kullanılmasına ilişkin eğitimler almalıdırlar. Bu açıdan fakültelerde yer alan öğretmenlik lisans programlarının daha yönlendirici olması gerekmektedir. Lisans programlarındaki dersler, öğretmen adaylarını sınıf içinde kullanabilecekleri her türlü değerlendirme araç ve yöntemi konusunda bilgilendirmelidir.

KAYNAKLAR

- Acarlar, F. (2002). Çocuklarda dilin değerlendirilmesi: Betimleyici yaklaşım. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 35(1-2), 121-127.
- Akoğlu, G. & Turan, F. (2015). Bebeklikte iletişim ve dil gelişimi. Turan, F. ve Yükselen, A.İ. *Her yönüyle okul öncesi eğitim-1* içinde. (s.168-184). Ankara:Hedef.
- Anlar, B., Bayoğlu, B.U. & Yalaz, K. (2009). *Denver II gelişimsel tarama testi - Türk çocuklarına uyarlanması ve standardizasyonu*. Ankara: Gelişimsel Çocuk Nörolojisi Derneği.
- Aral, N., Bulut, Ş., Baran, G. & Çimen, S. (2001). *Çocuk gelişimi 1*.İstanbul: Ya-Pa.
- Arslan, E. (2017). Erken çocuklukta bilişsel gelişim. Deniz, M.E. (Ed.). *Erken çocukluk döneminde gelişim* içinde. (s.2-24).Ankara: Pegem Akademi.
- Aydoğan, Y., Özyürek, A. & Gültekin Akduman, G. (2015). *Erken çocukluk döneminde gelişim*. Ankara:Vize.
- Bassett, H.H., Denham, S., Mincic, M. & Graling, K. (2012). The Structure of Preschoolers' Emotion Knowledge: Model Equivalence and Validity Using a Structural Equation Modeling Approach. *Early Education and Development*, 23, 259–279.
- Baykoç, N. (1986). Çocuklarda dilin kazanılması. 4. *Okul öncesi eğitimi yaygınlaştırma semineri*, İstanbul: Ya-Pa.
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E.K., Akgün, Ö.E., Karadeniz Ş. & Demirel, F. (2012). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Pegem
- Byrne, B. M. (2013). *Structuralequationmodelingwith LISREL, PRELIS, and SIMPLIS: Basic concepts, applications, andprogramming*. London: Psychology.

- Çakır, T. (2004). Çocukta dil gelişimi ve kuramsal yaklaşımlar. *Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 7, 110-134.
- Dağabakan, F.Ö. & Dağabakan, D. (2007). *Dil ve Çocukta dil gelişim kuramları*. <http://www.anaokullu.com/aa-belge/okul-oncesi-makale-dil-gelisimi.pdf> sayfasından erişilmiştir.
- Denham, S.A., Blair, K.A., DeMulder, E., Levitas, J., Sawyer, K., Auerbach-Major, S. & Queenan, P. (2003). Preschool emotional competence: pathway to social competence? *Child Development*, 74(1), 238-56.
- Elibol, F. (2015). Bebeklerde bilişsel gelişim. Turan, F. ve Yükselen, A.İ. *Her yönüyle okul öncesi eğitim I* içinde. (s. 148-166). Ankara: Hedef cs.
- Ergül, A. (2007). *Boehm okul öncesi temel kavramlar testi-3'ün 36-48 aylık çocuklar için Türkçe'ye uyarlama çalışması*. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Erkuş, A. (2013). *Davranış bilimleri için bilimsel araştırma süreci*. Ankara: Seçkin
- Gül, Ö. (2012). *Oyun ve hareket temelli büyük kas beceri eğitim programlarının 4-5 yaş çocukların büyük kas becerilerine etkisinin karşılaştırılması*. Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Güven, O. S. (2009). *Erken dil gelişimi testi- üçüncü edisyon'un [test of early language development-third edition (teld-3)] Türkçe'ye uyarlama, güvenirlik ve geçerlik ön çalışması*. Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- Güven, S. & Topbaş, S. (2014). Erken dil gelişimi testi üçüncü versiyonu'nun (test of early language development – third edicition) Türkçe'ye uyalama, geçerlik ve güvenirlik ön çalışması. *International Journal of Early Childhood Special Education (INT-JECSE)*, 6(2), 151-176.
- Johnston, J.R. (1993). Definition and diagnosis of language developement disorders. In Blanken, G., Dittmann, J., Grimm, H., Marshall, J. & Wallesch, C. (Eds.), *Linguistic disorders and pathologies: An international handbook* (pp. 574-585). Berlin: De Gruyter.

- Karakuzu, E. & Koçyiğit, S. (2016). Ebeveyn destekli ilkokula hazırlık programı'nın (EDİHP) okul öncesi dönem çocuklarının ilkokula hazır bulunuşluğuna etkisi. *Uluslararası Erken Çocukluk Eğitimi Çalışmaları Dergisi*, 1(1), 84-102.
- Karasar, N. (2007). *Bilimsel araştırma yöntemi*, Ankara: Nobel.
- Kazak Berument, S. & Güven, A. G. (2013). Türkçe ifade edici ve alıcı dil (tifaldi) testi: 1. alıcı dil kelime alt testi standardizasyon ve güvenilirlik geçerlik çalışması. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 24(3), 192-201.
- Köklü, N., Büyüköztürk, Ş. & Bökeoğlu, Ç. Ö. (2007). *Sosyal bilimler için istatistik*. Ankara: Pegem.
- Köksal Akyol, A. (2016). Bilişsel gelişim. Uluşay, A. (Ed.). *Eğitim psikolojisi içinde*. (s. 76-106). Ankara: Anı.
- Kol, S. (2011). Erken çocuklukta bilişsel gelişim ve dil gelişimi. *Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 21, 1-9.
- MEGEP. (2006). *Psikomotor gelişim*. Ankara: MEB.
- MEGEP. (2011). *Gelişim alanları*. Ankara: MEB.
- MEGEP. (2013). *Çocuk gelişimi ve eğitimi*. Ankara: MEB.
- MEGEP. (2015). 0-72 Ay dil gelişimi. *Çocuk gelişimi ve eğitimi*. Ankara: MEB.
- Miles, M. B. & Huberman, A. M. (1994). *Qualitative data analysis: An expanded sourcebook* (Second Edition). Sage.
- Milli Eğitim Bakanlığı (2019). *Resmi istatistikler*. <http://sgb.meb.gov.tr/www/resmi-istatistikler/icerik/64> sayfasından erişilmiştir.
- Ömeroğlu, E. vd. (2015). Okul öncesi sosyal beceri destek projesinde geliştirilen ölçme değerlendirme araç ve yöntemlerinin tanıtımı. *Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2(1), 74-83.
- Öner, N. (1996). *Türkiye'de kullanılan psikolojik testler*. (2. Bs.). İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Eğitim Fakültesi.
- Öz, İ. (1997). *"Çocuğun gelişim dönemleri" Çocuk olmak*. Ankara: Kök.
- Özekes, M. (2016). Peabody resim kelime testi III (R) 4 yaş ve 5 yaş çocuklar için İzmir bölgesi standardizasyonu çalışması. *Ege Eğitim Dergisi*, 17(1), 272-295.

- Özer, D.S. & Özer, M.K. (2012). *Çocuklarda motor gelişim*. Ankara: Nobel Akademik.
- Özgüven İ. E. (2000). *Psikolojik testler*. Ankara: Pdrem.
- San Bayhan, P. & Artan, İ. (2007). *Çocuk gelişimi ve eğitimi*. İstanbul: Morpa.
- Savaşır, I., Sezgin, N. & Erol, N. (1993). Gelişim tarama envanteri ile ilgili geçerlik çalışmaları. *Türk Psikoloji Dergisi*, 8(29), 16-22.
- Schermelleh-Engel, K., Moosbrugger, H., & Müller, H. (2003). Evaluating the fit of structural equation models: Tests of significance and descriptive goodness-of-fit measures. *Methods of psychological research online*, 8(2), 23-74.
- Şen, M. (2004). *Anaokuluna devam eden altı yaş çocukların motor gelişimlerine beden eğitimi çalışmalarının etkisinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Senemoğlu, N. (1989). Okul öncesi eğitimde dilin önemi. *Milli Eğitim Vakfı Dergisi*, 4(14), 21-22.
- Seven, S. (Ed.). (2015). *Çocuk gelişimi*. Ankara: Vize.
- Temizyürek, F. (2008). Çocukta dil gelişim süreci. *Türkiyat Araştırmaları*, 7, 169-17.
- Tümkaya, S. (2017). Dil gelişimi. Deniz, M.E.(Ed.). *Erken çocukluk döneminde gelişim içinde*. (s. 28-52). Ankara: Pegem Akademi.
- Yavuzer, H. (2017). *Çocuk psikolojisi*. (40. Bs.). İstanbul: Remzi.
- Yıldırım, A. (2008). *Okul öncesi eğitim kurumlarından yararlanmayan 4-5 yaş çocuklarının dil gelişimini etkileyen faktörlerin incelenmesi (Konya ili örneği)*. Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Yıldırım Doğru, S.S., Bek, H., Konuk Er, R. & Demiray, P. (2010). Engelli ve normal gelişim gösteren okul öncesi çocukların sözcük dağarcığı düzeylerinin belirlenmesi. *Tubav Bilim Dergisi*, 3 (4), 335-341.
- Yıldız, F., Yıldız Bıçakçı, M. & Aral, N. (2015). Çocuk gelişimi 2 okul öncesi dönemde gelişim. F.Turan, ve A.İ. Yükselen (Ed.). *Her yönüyle okul öncesi eğitim-1 içinde* (s.240-252). Ankara:Hedef.

GAZİLİ OLMAK AYRICALIKTIR...